d'ale mâncării și uă ceată de călětorĭ ce mergéă grabnică către orașă. Între acestĭ era Soare care venise cu câțĭ-va caĭ. La 9 ½ ore se aflară în Tîrgu-Jiiuluĭ. De acolo militarulă avu uă altă ocasiune. Uă căruță mergea la Filiașĭ, Soare îĭ mâna caiĭ. Și séra pênă a' nu apune sórele trecuseră de Țînțărenĭ. Aci elă se despărți de Soare care plânse. Cândă ajunse la Filiașă, ună trenă tocmaĭ sosise la gară pentru serviciu ostășescă aducêndă producte. Mitea se urcă în elă ca ună voinică și tocmaĭ la Peatra se dete josă, cam la miedulă nopțiĭ. Elă era odihnită; nu stătu maĭ nimică acolo, și o luă la drum pe josă pe șoséoa Caracaluluĭ, care e construită în mare parte pe antica calea Romaniloră din timpi luĭ Traian. Pe acéstă cale eraă îmbuldite cară încărcate și uă mulțime de călětorĭ cari mergeaă la Corabia.

Mitea luă direcțiunea spre Celeĭ; alăturĭ d'acolo este Corabia. Elă se informase de pe drumă că regimentul sĕă era într' acea parte.

Dupe regulă și fórte la timpă se presintă Mitea la comandantulă seă, care era ună căpitană june; și acesta îĭ dete uă însărcinare, să essecute transportulă de bagage și munițiuuĭ a le regimentuluĭ, cari veniaă în urmă. Cu acéstă ocasiune elă rĕmase cu vre uă dece dorobanțĭ căciulanĭ îndărĕtă de a essecuta ceia ce i se ordonase.

La 25 August, s'a terminată trecerea armateĭ române pe pămêntulă Turcieĭ, a bagageloră și provisiuniloră. La 26, tot podulă fu desfăcută și aședată cu tot materialul p'în bărcĭ pentru a 'lă transporta și a 'lă reconstrui, în dreptă Turnu și Nicopole, pe Dunăre. Pornirea din dreptulă Dașoveĭ, a acestoră plute cu materialulă poduluĭ s'a

întêmplatŭ să fie pe la duoĕ ore dupĕ amia-ḑĭ. Nu scimŭ prin ce împrejurare sergentulŭ acesta se găsia cu podulŭ între soldațiĭ de geniu și pontonierĭ. Eĭ plutiră tótă ḑiua pe Dunăre cu unŭ timpŭ liniștitŭ. Nóptea ênsă începu uă vijelie. Atuncĭ eĭ traseră cu ḑisa carghesonă la marginea unuĭ ostrovŭ. A duoa ḑi nu încetă vêntulŭ, și cu tóte acestea eĭ fuseră nevoițĭ să înainteze pe cursulŭ fluviuluĭ la vale, maĭ cu sémă că provisiunea de hrană o avusese numaĭ pentru uă ḑĭ. Eĭ luptară cu valurile amenințătóre cari se întărîtară și maĭ multŭ prin unŭ vêntŭ violentŭ ce începuse din noŭ a sufla și cu stropurĭ de plóie, pe la ḑiua ḑiumĕtate. Par'că elementele eraŭ revoltate contra acestorŭ militarĭ cari punéŭ tot zelulŭ spre a face détoria lorŭ. Eĭ rĕdicară mantalele pe capŭ spre a se feri de acestŭ vêntŭ violentŭ ce umfla valurile și era aprópe d'a 'ĭ afunda. Vêntulŭ îĭ împingea mereŭ spre malulŭ drept alŭ fluviuluĭ; și ast-felŭ îĭ sili să țĕrmuiască acolo, neputêndu-se depărta cu atâtea bateluri și cu tot materialulŭ acela spre largulŭ apeĭ. Dupĕ uă călĕtorie maĭ bine de duoĕ-spre-ḑece ore, la óre-care depărtare înaintea lorŭ eĭ vĕḑură Nicopole. Configurația localĕ este pitorescă. În marginea acésta a Dunăreĭ se rĕdică nisce malurĭ de uă înălțime colosalĕ; ele conținŭ uă peatră albă și se arétă cu maĭ multe straturĭ și cu tot felulŭ de forme. Sub aste malurĭ, unde legară plutele acestea numeróse, ostașiĭ aprinseră foculŭ; rĕmaseră puçinĭ ómenĭ de pază, și ceilalțĭ cu puscile în mainĭ, porniră a merge pe nisce potecĭ înguste și rîpóse în susulŭ acelorŭ bolovănóse malurĭ. Drumulețulŭ care eĭ găsiră scotea la casa cea acoperită cu olane a unuĭ pichetŭ turcescŭ, care era situatŭ

pe înălţimĭ în façia Dunăreĭ. Eĭ traversară în drépta şi 'n stânga aste stâncĭ carĭ se opunéŭ la suişul lorŭ; şi, când ajunseră la culme, putură cunósce că acéstă rĕdicătură era într'uă înălţime maĭ mult de 100 metri. Pichetulŭ ḑisŭ se afla tocmaĭ în vîrfulŭ dealuluĭ, avêndŭ păreţiĭ din lespeḑĭ de pétră, carĭ aŭ fostŭ pe dinlăuntru văruiţĭ şi se înnegrise de fumŭ; cu duoĕ sobe făcute din olane cu pămêntŭ, în formă conică; şi, în locŭ de paturĭ, nisce prispe rĕdicate de pămêntŭ, cu buruenĭ şi cu fânŭ aşternute. P'acolo se vedea că trecuseră Cazaciĭ; sobele eraŭ sparte şi pichetulŭ întrēgŭ distrusŭ sub uă mulţime de bolovanĭ aruncaţĭ pe elŭ. Maĭ de-lăturĭ de aceste malurĭ eraŭ nisce dealurĭ cu viĭ, şi sub aceste dealurĭ vre uă duoĕ sate. Mitea privi cu mare atenţiune spectaclulŭ represintatŭ ochilorŭ seĭ, părêndu-i-se că vedea, de ceelaltă parte, câmpiile mănóse a le patrii sale, satele, pădurile şi plaiurile Gorjuluĭ; acésta mişcă sufletul seŭ. Uniĭ dintre oştenĭ, îşĭ făceaŭ de lucru rĕdicândŭ bolovaniĭ de pe casa aceia şi 'ĭ prăvălia privindu-ĭ cum se rostogolescŭ cu mare urletŭ lovinduse de stâncĭ şi de alţĭ bolovanĭ culcândŭ la pămêntŭ tóte pênă ajungea în marginea Dunăreĭ, ear alţiĭ culeseră pepenĭ din bostanele megieşite şi strugurĭ din viĭ, încărcândŭ maĭ multe mantale şi ducêndu-le cu spinarea pentru fraţiĭ lorŭ, carĭ eraŭ lipsiţĭ de pâine şi orĭ ce altă hrană. Maĭ 'nainte, tot pe acele înălţimĭ, găsiră earăşĭ uă casă de pichetŭ care era în starea celeĭ d'ânteĭ. De aci scoborîră pe potecĭ la ţermĭ. Pe óre-cari posiţiunĭ vĕḑură bateriĭ a le turcilorŭ, acum părăsite; aceste bateriĭ eraŭ cele din dreptul Islazuluĭ. Purceseră în fine cu tótă anevoinţa ce le

usase vêntulŭ, care nu înceta d'a sufla în susulŭ apeĭ, şi merseră pênă târḑiŭ la Turnu-Măgurele, unde era destinatŭ a se reconstrui podulŭ.

Sergentulŭ nostru, fără a se opri la marginea unde oraşulŭ este departe mult de ţermĭ, plecă însoçitŭ de patru dorobanţĭ şi trecu, într'uă barcă, dreptŭ în façia oraşuluĭ Nicopole. Oraşulŭ acesta este situatŭ cam pe vale între uă tăietură de dealurĭ. În drépta, pe înălţime, este cetatea ocolită cu unŭ zidŭ tare şi cu tot feluluĭ de fortificaţiunĭ, şi în stânga e dominatŭ cu bateriĭ şi redute de pe culmea dealuluĭ. Dunărea curge pe dinaintea luĭ, şi portulŭ seŭ e de tot lângă oraşŭ. Are bisericĭ crestinescĭ şi geamiĭ, fiind aci locuitoriĭ Crestinĭ şi Turcĭ.

Bĕtrânulŭ şi istoriculŭ Nicopole, care a avut în sênul seŭ atâţĭ generalĭ Romanĭ, şi a vĕḑutŭ desfăşurânduse în câmpiile luĭ ostirĭ glorióse; unde s'a petrecut memorabila bătălie între ostile luĭ Baiazet cu Crestiniĭ, comandaţĭ de regele Ungareĭ, când atâţĭ bărbaţĭ ilustri aŭ plătit atuncĭ cu viaţa greşiala unuĭ planŭ rĕŭ combinatŭ, acum era maĭ mult ruinĭ, devastare şi morminte pretutindenĭ. Unŭ numĕrŭ însemnatŭ de case, geamiĭ şi magasine eraŭ sfărîmate de bombele obusele ce căḑuseră pe ele. Magasinele cu grâŭ ardéŭ încă; eşia din ele fumŭ şi flacărĭ. Muriĭ cetăţeĭ în unele părţĭ eraŭ distruşĭ. Pe stradele luĭ cele strêmte abia se maĭ vedea câte unŭ omŭ rĕŭ învestitŭ ducênduse cu asinulŭ cu duoĕ micĭ butóie pe samarŭ, care scobora la Dunăre ca să aducĕ apă. Cadavrele, stîrvurile se găsiaŭ pe ḑiumĕtate sub dărîmăturĭ fără înmormêntare. Câiniĭ şi tot felulŭ de animale sta morţĭ din ḑiua înfricosătóre când elŭ fu învinsŭ şi luatŭ cu asaltŭ.

Casele cele maĭ multe eraŭ părăsite, stradele pustiĭ; şi, afară de Crestinĭ, ce rĕmăsesră în elŭ, numaĭ câte-va familiĭ turce, bĕtrânĭ, femeĭ şi copiĭ sta grămădiţĭ dinaintea uneĭ geamiĭ, cu unŭ focşorŭ dinaintele, fumândŭ cu ciubucile, ferbêndŭ în nisce căldăruşe caféoa, şi uitându-se spăriaţĭ la soldaţiĭ ruşi şi românĭ ce trecéŭ. Mitea ajungêndŭ dinaintea aceleĭ geamiĭ şi vĕḑêndŭ populaţiunea turcă în starea cum o descriserămŭ, o privi cu óre-care compătimire. Elŭ şi camaraḑiĭ seĭ aŭ cerutŭ de la acestĭ bĕtrânĭ musulmanĭ să le vînḑĕ cafea. Uitându-se cu căutătura spăriată la dorobanţĭ, eĭ turnă p'în filigene scoţêndŭ cu unŭ ibricelŭ din căldăruşe cafea, şi le întinse ḑicêndŭ : geaba!.. Mitea plăti preţulŭ lorŭ, şi unŭ bĕtrânŭ luă moneda de argintŭ, mulţiămindŭ numaĭ cu busele şi plecândŭ cu capulŭ. Ostaşiĭ traversară de aci maĭ tot oraşulŭ nevĕḑêndŭ altele decâtŭ cele ce descriserămŭ. Înaintară de acolo şi merseră pe şosea în susŭ, care duce la fortereţă. Înlăuntru cetăţiĭ eraŭ Ruşi. Bateriile acolo eraŭ fărîmate, tunurĭ de unŭ mare calibru demontate; grămeḑĭ de ghiulele, cartuşe şi arme se găsiaŭ aruncate prin bateriĭ. În bucătăriile ce le aŭ avutŭ Turciĭ, în cazanele cele marĭ de aramă şi ḑidite cu cotlóne de cărămiḑĭ, ferbéŭ acum borşu ostaşiĭ ruşĭ. În cămările de păstratulŭ celorŭ victuale, puseseră ruşiĭ muniţiunĭ şi altele...

Ênsă sergentulŭ Mitea cât şi ceilalţĭ dorobanţĭ, fiind suiţĭ pe culmea cea înaltă a cetăţiĭ, putură vedea în depărtare peste dealulŭ celŭ mare de la spatele Nicopoleluĭ spre miaḑă-ḑi, sate şi oraşele, dealurile cu pădurĭ şi cele acoperite cu viĭ, şi maĭ departe desemnânduse la orizontŭ

plaiurile și munții Balcani. Acolo, ceia ce făcu pe militarŭ să 'ĭ bată inima, fația luĭ se schimbă în colórea plumbuluĭ, și ochiĭ scînteiară în orbita lorŭ marĭ, audi fórte de departe vuuirea tunurilorŭ cu unŭ sunetŭ înfiorătorŭ. Ostirile române ajunseseră, trecuseră de Verbița înainte, tăbărîseră în lagărŭ în bivoacurĭ, se puseră a lucra tranșeurĭ și fortificațiunĭ, și începuseră atacul în contra redutelorŭ de dinaintea Griviței, fortificate și înarmate de oștirile luĭ Osman la Plevna...

„Pênă de séră, băiețĭ, dise sergentulŭ către aceĭ do-„robanțĭ de carĭ era însoçitŭ, să mergemŭ să ajungemŭ, „cât de înnoptatŭ, că acolo este regimentulŭ nostru!..

PARTEA A TREIA

XIV

ASALTUL DE LA 30 AUGUST LA REDUTA GRIVIŢA

Pilavna, saŭ Plevna, precum mulţĭ obicinuescŭ a 'ĭ ḑice, e unŭ oraşŭ la patru-ḑecĭ şi cincĭ chilometre spre Sudŭ de Nicopole. Conţine unŭ numĕrŭ ca 15,000 locuitorĭ; Bulgarĭ, Turcĭ şi câţĭ-va Evreĭ; are unŭ aspectŭ pitorescŭ vĕḑênduse, în fundulŭ acelorŭ văĭ, minarelele a duoĕ treĭ geamiĭ rĕdicênduse înalte d'asupra caselorŭ şi cupolile biscricilorŭ creştine, dintre cari una e cathedrală. Situatŭ între dealurĭ cari l'încongiură de-tóte părţile şi încrucişându-se prin elŭ căile cari comunică cu oraşele principale din Bulgaria, de şi nu s'auḑitŭ vorbinduse de elŭ cu ocasiunea resbelelorŭ ruso-turce de altă-dăţĭ, în campania acésta jucă unŭ rolŭ fórte însemnatŭ, unde armatele rusescĭ şi române găsiră uă resistenţă puternică; fiind acele posiţiunĭ, acele înălţimĭ, fortificate, ocupate de trupele luĭ Osman. În fundulŭ văiĭ aci este oraşulŭ Plevna, recunostŭ pentru comerciu de caĭ; în elŭ acum Mareşalulŭ turcŭ aşeḑése cartierulŭ seŭ generale.

Spre a ne face uă idee de importanţă strategica acestui tĕrîmŭ, amŭ putea numi, ca posiţiunĭ, vre unul din orașele nóstre muntóse, a le căruĭ dealurĭ dimpregiurŭ și lunca în care este situatŭ să sémene cu ale Plevneĭ. Când am ḑice Argeșul, saŭ Câmpulu-lungu, n'am greși tocma pré multŭ; ênsă să luămŭ Piatra avêndŭ de uă parte munţiĭ cu rîulŭ Bistriţa, în spate gârla Cuejdul și dealurile ce o domină din tóte părţile, care echivalează încâtva cu numĕrulŭ și întinderea locuinţelorŭ orașuluĭ bulgar. Óre uă armată bravă n'ar putea întări posiţiunile acestea și a face ne 'nvinsŭ orașulŭ, precum Osman făcu din Plevna?

Decĭ, Plevna cu aceste posiţiunĭ tarĭ naturale, cu acele dealurĭ și văĭ cari se grămădescŭ într'uă distanţă óre-care p'împregiuru-ĭ, am putea ḑice că se asémănă cu unŭ găvanŭ a căruia deschiḑĕtură este spre Vestŭ, care e șoséoa ce trece Vidulŭ și duce către Sofia și Vidinŭ. Rîulŭ Vidu curge la vre uă câţĭ-va chilometri aprópe de astŭ orașŭ. Mai sûntŭ vre uă duoĕ apșóre, precum, Tucinica și Griviţa cari curge p'aci: cea d'ântêĭ prin miḑloculŭ Plevneĭ și ceelaltă ocolind-o se împreună afară din orașŭ și se vérsă în Vidŭ. Sûntŭ vre uă duoĕ morĭ pe aceste rîuleţe și unŭ podŭ de pétră, care înlesnesce spre capĕtulŭ orașuluĭ, comunicaţiunea populaţiuneĭ ș'a șoseleĭ ce trece prin miḑloculŭ Plevneĭ, venindŭ despre Biela și Rușciucŭ.

Rîulŭ Vidu, a căruia mărime este ca a Argeșuluĭ, ênsă maĭ lin în cucurgerea luĭ, îșĭ ia cursulŭ din pólele Balcanilorŭ și se vérsă în Dunăre, în dreptulŭ Islazuluĭ, formânduse pre lângă ţermi luĭ maĭ multe pădurĭ, și atin-

gêndŭ maĭ multe comune precum: Creta, Ribemŭ, Caţamunicŭ, Susurlu, Oleagasŭ şi altele.

Împregiulŭ Plevneĭ sûntŭ uă mulţime de sate şi cătune, maĭ mari, maĭ micĭ, locuite de crestinĭ şi turcĭ, situate fiind prin văile acelorŭ dealurĭ a le cărora cóste sûntŭ sădite cu viĭ, cu semĕnăturĭ, și icĭ colo cu câte uă pădurice. Ast-felŭ sûntŭ, spre Estŭ Griviţa, la Nordŭ Bucova şi O-panez; la Sudŭ Brastova, Crişin, Bogod, spre Sudŭ-Est Radişovo, Tuciniţa etc. Pre din façia acestorŭ sate şi cătunurĭ, înălţimile ce se redică în giurulŭ Plevneĭ, eraŭ ocupate cum am ḑisŭ, unde nisce forturĭ de pămêntŭ cu şanţurĭ şi redute, lucrate în scurtŭ timpŭ, înfăçişaŭ adversarilorŭ, cari le încongiuraŭ, uă resitenţă spăimântătóre. Despre Pelişatŭ, Radisovo şi Griviţa avură nefericita întêmplare armatele Ţaruluĭ, de a fi ca şi distruse, împrăştiate dupe bătălia de la 19 Iulie, şi în Augustŭ... Acum veni şi rândulŭ Românilorŭ să se măsóre şi eĭ cu forţa armatelorŭ şi redutelorŭ luĭ Osman, chiămată fiind acéstă armată junĕ, care se hasarda ca unŭ copilŭ ce nu se spăimântă de focŭ, saŭ ca unŭ studentŭ plinŭ de voe bună şi bărbăţie, ce depune unŭ essamenŭ rigurosŭ; armata română a rĕspunde în façia atâtorŭ spectatorĭ marĭ, a Europeĭ întregĭ, ca ce e dênsa capabilă de coragiŭ şi capacitate, şi ce scie ea în artă şi lucrările militare; uă armtă încă jună, ca şi naţiunea eĭ ce acumŭ se desvoltă!.. Armata se arĕtă la înălţime, condusă de M. S. Domnitorul Carol I, prin faptele eĭ coragióse, devotamentŭ şi bărbăţia ostaşilorŭ; şi maĭ presusŭ pentru scopulŭ ce 'lŭ avu, d'a nu tinde la cucerirĭ, ci a da libertate, şi a sigila, cu preţulŭ sângeluĭ acestorŭ bravĭ-

vĕrsat pe câmpulŭ de bătăliĭ, voința naționale, votulŭ ce 'lŭ a fostŭ datŭ mandatari eĭ, de a fi România Independentă!..

Deci,' pre lângă posițiunile cele tarĭ carĭ încongiură și domină orașulŭ Plevna, ocolitŭ fiind de munticeĭ precum arĕtarămŭ, de tóte părțile închisŭ, apoĭ se încrucișază p'acolo tóte drumurile cari conducŭ către orașele și locurile principale a le imperiuluĭ, adică de la Șiștovŭ, Rusciucŭ, Biela, Tîrnova, Orchanie, Sofia și Vidin. De acestŭ punctŭ strategicŭ în resbelulŭ ruso-româno-turcŭ din astă epochă, de rolulŭ ce 'lŭ jucă orașulŭ acesta, istoria va vorbi mult. Turciĭ îlŭ întărise așa de bine cu trupe și 'lŭ provisionase cu munițiunĭ aduse de prin tóte părțile imperiuluĭ, încâtŭ din fie-ce culme de dealŭ făcuse forterețe împresurate cu șanțurĭ cu lucrărĭ de pămêntŭ garnite cu tunurĭ de diferite calibre, cu bateriĭ așeḑéte pe posițiunĭ înaintate, și tóte pline cu trupe armate avêndŭ tot felulŭ de arme. Principalele întăriturĭ împregiurulŭ Plevneĭ sŭntŭ acestea: spre Estŭ către șoséoa despre Poradimŭ, acele redute din dreptulŭ Griviței (satul), la Nord dealulŭ cel mare numit Bucovulŭ, a căruia rĕdicătură 'naltă și dunga în lungime de unŭ chilometru era, de pe céstă, garnitŭ cu bateriĭ și șanțurĭ; maĭ în susŭ, spre Vestŭ-Nordŭ, uă măgură mare, Opanezul, cel apĕratŭ de numeróse trupe și cu maĭ multe redute întărite; despre Sudŭ-Vestŭ, nisce posițiunĭ tarĭ fortificate spre rîul Vidu, și dincolo de rîŭ; la Sudŭ alte posițiunĭ din dreptul satuluĭ Radișovo, Muntele-verde; maĭ în susŭ ceva spre drépta, bateriile cari eraŭ situate lângă șosea, și maĭ multe altele în diferite puncturĭ. Armatele aicĭ grămădite

de musulmanĭ eraŭ ómenĭ albi şi sumă arabĭ negri, comandanţiĭ şi soldaţĭ, al căroră aspectŭ însufla terórc. Eĭ eraŭ armaţĭ, nizami cu pusci cu baionete, piabodi-martini, Cerchesiĭ şi basibuzuciĭ armaţĭ cu puşca sistemulŭ vicistern, cu repetiţiune de focurĭ, tóte de precisiune cele maĭ nouĭ invenţiunĭ; tunurĭ de posiţiune şi de câmpŭ bine muniţiate, obusiere şrapnelurĭ, şi granate ce se asvîrlă din mână, esplosive; numaĭ socotimŭ între acestea revolverele, hangerurile, iataganele omorîtóre şi pênă la securĭ, lăncĭ şi căngiĭ ce ţinéŭ başibuzuciĭ în mâinile lorŭ. Trupele otomane aicĭ concetrate precum s'a maĭ ḑisŭ, cu paşiale de maĭ multe tuiurĭ, coloneĭĭ, căpitanĭ şi oficeri cari iĭ conducea, cu hogiĭ lorŭ, cu mediciĭ, spiţerie, infirmeriĭ şi cartierulŭ generale înlăuntru oraşuluĭ, cu musicile şi tóte obiceiurile armateĭ turce, eraŭ bunĭ trăgĕtorĭ, infanterie, artileriştĭ aleşĭ, glóte de başibuzucĭ, imamiĭ cari le aţîţa fanatismulŭ, şi puçină cavaleriă de a face recunóscerĭ. Eĭ aŭ utilisatŭ acolo tóte miḑlócele de apĕrare: şanţurĭ, gropi de lupĭ, şi chiarŭ sârma de la telegrafŭ, făcêndŭ din ea capcane şi curse cu care încurca drumurile.

Arĕtarămŭ, p'împregiurulŭ astorŭ întăriturĭ se aflaŭ sate, aĭ cărora locuitorĭ, şi maĭ ales musulmaniĭ, părăsiseră locuinţele, grămădinduse în Plevna, şi ţarinile lorŭ ajunseseră vatra theatruluĭ de resbelŭ: Radişovo, Griviţa' Bucova, Opanez, şi pe lângă care nu departe curge Vidu; spre Vestŭ dincolo de rîŭ, Dolni-etropolŭ, Gorni-netropolŭ, şi maĭ în josŭ Dolni-dubnicŭ. Tóte înălţimile dér şi posiţiunile câte se găsescŭ în façia şi în drumulŭ acestorŭ sate, altă-dată acoperite cu viĭ, cu bostane de pepenĭ şi cu semĕnăturĭ a le locuitorilorŭ, acum earŭ fortificate şi

ținute tare de ostirile turce, purtândŭ numirile cari le avéŭ cătunele ḑise.

Acolo, precum este sciutŭ, camŭ de duoĕ lunĭ armata rusă lupta mereŭ, dér cu tóte acestea, ea nu obținea resultatulŭ doritŭ; ci din contra, precum o declară și însușĭ ḑiarele interesate pentru rușĭ, fusese bătută. Scopulŭ era, ca, spărgêndŭ cuibulŭ acesta și scoțêndŭ pe Turcĭ de la Plevna, calea apoĭ le era deschisă, Rușilorŭ, și aprópe fără nicĭ unŭ obstaclu maĭ multŭ de a înainta spre Andrianopole.

Armata română pornindŭ în avangardă brigata I din divisiunea IV comandant Col. Cantili, infanterie cu artilerie și cavalerie călărașĭ, ce intraseră pe la Nicopole, trecêndŭ rîulŭ Osma, a mersŭ de la Muselim-selo, pe țermulŭ drept al Viduluĭ, pre lângă comunele Ceaco, Breslenița, Calisavatŭ și Verbița. De la Verbița ar' fi fostŭ aprópe punctele ce armata voia să ocupe; dér fiind-că drumulŭ era împedicatŭ de întăririle și avanposturile Turcilorŭ, se întórse înapoĭ și făcu unŭ încongiurŭ spre drépta pe la Tristinicu, și ajunse la loculŭ unde putea desfășura unŭ atacŭ asupra Plevneĭ și redutelorŭ eĭ.

Acéstă oștire se puse și formă lagărŭ dinaintea Verbițeĭ și Grivițeĭ. Grosulŭ armateĭ, adică restulŭ divisiuneĭ a IV și divisiunea III, comandanțĭ Col. Angelescu și earŭ unŭ Col. Angelescu, (celuĭ d'ântêi ocupându-ĭ maĭ târḑiŭ loculŭ generalulŭ Racoviță), veniră îndată pe urma celorŭ d'ânteĭ, desfășurate în maĭ multe și marĭ colóne, întărite cu cavalerie și artilerie, și lăsândŭ corpurĭ de observațiune și reserve în spate. Divisiunea II comandată de Col. Cerchez, înaintă spre partea Vi-

dului, şi a luatŭ posiţiune în facia Opanezului şi către Bucovŭ. Corpu de călăraşi celŭ comandatŭ de Col. Rosnovanu se aşedése la Riben, de unde observa mai tótă partea stângă a Vidului. Asemeni şi regimentele Roşiorilorŭ, comandanţi Locotenenţi Col. Alessandrescu şi Chiriţescu, sub ordinile lui Colonel Creţianu, uă parte din ele, unŭ escadronŭ făcêndŭ parte din garda Domnitorului, restulŭ împreună cu celelalte regimente de călăraşi, făcéŭ mereŭ încurgeri şi ţinea posturi de observaţiune pênă la Etropolŭ. şi pênă le Balcani, împânândŭ tóte drumurile cu mici corpuri şi cu vedete, cari ar' fi putută preîntêmpina vre uă năvălire a inamicului. Ei aŭ fostŭ chiămaţi (roşiori şi călăraşi, regimentul III comandatŭ de Col. Polisu) de a face împreună cu Ruşii recunósceri; cât şi acesti le a împrumutatŭ tunuri de a se servi cu ele ca mai bune. Şi aşa tot ţermulŭ stângŭ al Vidului era privegliatŭ de Români pênă unde.elŭ dă în Dunăre şi pênă în rîulŭ Iscarŭ.

Fără a întârdia, luaseră trupele Române posiţiune în pólele délurilorŭ şi pre culmile învecinate, spre Nord şi Estŭ, dinaintea redutelorŭ turcesci. Se făcură aci iute şanţuri şi se lucrară baterii spre a începe artileria acţiunea. Óstea română se aşédă spre drépta de lagărulŭ şi bateriile ruşilorŭ. În façia ei se desfăşuraŭ nisce văi adânci şi mai multe deluleţe pênă să ajungă la întăririle redutelorŭ ocupate de adversarii osmanlii. Infanteria, diferite regimente eraŭ tăbărîte într'uă întindere mare pe văi şi pre înălţimi; parcúrile artileriei pe la posiţiuni alese; şi cavaleria ţinêndŭ flancurile, făcênd mereŭ recunósceri şi asigurândŭ comunicaţia între corpuri.

La comuna Verbiţa unde tăbărîră ântêĭ trupele, se alese a fi cartierulŭ generale al oştireĭ; acolo se construi întăriturĭ marĭ forturĭ; earŭ la comuna Poradim, ḑece chilometri în depĕrtare la Estŭ de Griviţa, se stabili marele cartierŭ al Domnitoruluĭ, comandantele suprem al ósteĭ române şi uneĭ părţĭ din armata rusă.

Aşa dér în façia inamiculuĭ, cum se aşeḑă oştirea română, divisiunea IV forma aripa stângă, a III centru, şi a II aripa dréptă.

Lagărulŭ era destulŭ de mare precum era la Calafat, destulŭ de populatŭ cu regimentele diferitelorŭ corpurĭ carĭ se într'unirĕ acolo. Puscile cu baionete formaŭ pădurĭ înşiruite piramidale pe dinaintea trupelorŭ şi corturilorŭ, ce eraŭ străjuite de sentinele a le infanterieĭ de linie, vênătoriĭ şi dorobanţiĭ. Cântarea ḑiorilorŭ, sunetulŭ tobelorŭ, şi trompetele cornurile deşteptaŭ, desfătaŭ locurile acestea cu unŭ viŭ rĕsunetŭ marţiale. Să nu uitămŭ şi că în tot timpulŭ, musicele regimentelorŭ nu încetaŭ de a cânta; earŭ ostaşiĭ, când nu eraŭ ocupaţĭ cu serviciu, întindéŭ hore danţândŭ pe érbă verde, şi între soldaţĭ se vedéŭ prinḑênduse şi dintre oficerĭ. Aceste hore ţinéŭ une orĭ pênă dupe meḑiulŭ-nopţiĭ.

Déca ceĭ treĭ sergenţĭ ar' fi presinţĭ, ne ar' spune cĭ cefelŭ tabăra ostirilorŭ române, care unia la sine diferite corpurĭ de arme, avangarda sa fiind aşeḑétă la unŭ chilometru şi ḑiumĕtate dinaintea délurilorŭ cari ascundéŭ spăimântătórele redute a le inamiculuĭ, contra cărorŭ obuse şi glónţe se vorŭ pune pepturĭ umane ca nisce stâncĭ, maĭ putéŭ fi cu voiă-bună acestĭ militarĭ? Cu tóte ace-

stea, acolo se amesteca la unŭ locŭ feçe senine voióse, cât și căutăturĭ îngrijiate...

Pe lucru puindu-se astĭ Românĭ, și începură săpăturile de tranșee și bateriĭ la posițiunĭ, de-'ndată cum aŭ sositŭ. Colónele ósteĭ veniaŭ ținêndu-se lanțŭ unele dupĕ altele de la cartierulŭ generalŭ pênă la Grivița. Caiĭ de la artilerie și cavalerie sta prin parcurĭ marĭ, și chiarŭ când eraŭ priponițĭ la conovĕțŭ cu șelile pe dênșii, ca la orĭ ce momentŭ să pótă duce tunurile în diferite părțĭ, precum și infanteria era cu mâna pe baionetă, și cavaleria să pótă iute a alerga d'a opri vre-uă năvălire din partea cavaleriei adversare, déca ea s'arŭ fi ivit de unde-va. Carăle cu proviante și cu munițiune ajunseseră, fiind tot-d'auna escortate de trupe, și se așeḑéră maĭ în urmă la unŭ locŭ sigurŭ pe uă posițiune înaltă care o întări cu redute și trupe forțĭ către inamicŭ. Ambulanțele eraŭ puse la ferială de orĭ ce atacŭ; ele urmaŭ cu companiile de sanitarĭ regimentele în mișcarea lorŭ.. Aceste ambulanțe și infirmeriĭ a le ósteĭ, între cari putemŭ numĕra și cele a le societățiĭ Crucea-roșie și alte străine, cari îndepliniaŭ fapta de charitate umană pentru căutarea rănițilorŭ, precum și cea întreținută cu fondurile oferite de societatea israelită din tótă țéra și de la Iașĭ, sub devisa: *Zionulŭ*, și care fu depusă sub ordinile și administrarea ministeruluĭ de resbelŭ; tóte aceste infirmeriĭ și ospitale, pentru cari se construiseră barace, și sub corturĭ marĭ, împărțite în maĭ multe secțiunĭ, cu serviciulŭ medicilorŭ, farmaciștĭ etc. eraŭ sub administrarea și inspecțiunea Generaluluĭ doctoru Davila. Și, afară de óste, lumea cea îmbulzită, pênă chiar și femeĭ, cari ve-

nise la cartierulŭ generale şi în lagăre cu diferite serviciurĭ de ambulanţe, forma aprópe unŭ oraşŭ. Maĭ târḑiŭ când începu să se strice timpulŭ s'a săpatŭ bordee, cari ţinéŭ locŭ de barace în care trupele se adăpostiaŭ.

La 26 a şi început ataculŭ, ênsă numaĭ spre a putea recunósce forţa, tirulŭ şi calibrele tunurilorŭ inamiculuĭ. De aci înaintară cu lucrările; şi canonada când înceta, când re'ncepea în intervale, pregătindu-se óstea de unŭ atacŭ generale.

La 29 August tiraliorii şi micĭ trupe se loviră cu tiraliorii turcĭ cari eraŭ ascunşĭ prin tufişurĭ şi porumburĭ.

Găsimŭ aci uă coincidinţă istorică a faptelorŭ petrecute cu unŭ pătrarŭ de seculŭ îndărĕtŭ.

La 1855 în Crimeea, fiind ostirile Occidentale aliate în luptă cu Rosia, principele Gorceacof, comandantele superiorŭ atuncĭ armateĭ ruse, voi să facĕ Ţaruluĭ uă surprisă; elŭ atacă cu tóte forţeţe uneĭ marĭ armate concentrate acolo, lêngă fluviulŭ Cernaia, oştirile adversare, la 4 (16) de ocasiunea serbătóreĭ imperatoruluĭ Napoleon III. Trupele Sardinese comandate de generalul Lamarmora aŭ avutŭ marĭ perderĭ. Dupĕ treĭ septĕmânĭ comandantele armateĭ francese, generalulŭ Pelisie, luă prin asaltŭ Turnu-Malacof, al formidabileĭ cetăţĭ Sevastopole; şi, de ḑiua St. Alessandru (30 August) stindardele acestorŭ oştirĭ aliate fluturaŭ pe muriĭ ceĭ fumegânḑĭ aĭ acesteĭ cetăţĭ.

Capiĭ dérŭ trupelorŭ cari tăbărîseră dinaintea Plevneĭ voiră, ca, tot de ḑiua acésta, să ia, prin asaltŭ, întăririle principale cari eraŭ chiăia pentru a cuceri ḑisulŭ oraşŭ, şi a pune pe gónă leulŭ care era încuibat acolo.

Decĭ, la 30 August St. Alessandru, era hotărîtŭ să

se dea asaltŭ de trupele române combinatŭ cu trupe rusescĭ, la acea redută din façia Griviţeĭ, pe care altă-dată s'aŭ încercat Ruşiĭ, dér n'aŭ putut a o lua.

Uniĭ ḑicŭ că, trupele române aŭ fostŭ silite să dea acestŭ asaltŭ, că, déca maĭ întârḑiaŭ, apoĭ Osman făcea eşire, lua elŭ ofensiva.

Oficeriĭ superiorĭ de stat majorŭ şi inginerii aŭ fostŭ studiatŭ terêmulŭ. Armata nóstră sta gata, cu façia seriósă şi căutătura îndreptată către acea parte unde ea va merge să aréte bravura sa.

Aci să'mĭ permită lectorulŭ de a arunca uă privire căldurósă către acestĭ militarĭ junĭ şi asupra oficerilorŭ, despre al cărora coragiŭ şi capacitate n'ar trebui să stămŭ unŭ minutŭ la îndoială că eĭ se vorŭ purta ca nisce heroĭ. Pênă a nu aduce ênsă cununĭ acelorŭ bravĭ carĭ îşĭ îndepliniră ca unŭ sântŭ sacrificiŭ détoria lorŭ d'a înfrunta mórtea onorând numele de românŭ, să ne fie permisŭ d'a ne arunca ochiĭ la comandanţĭ şi oficeriĭ superiorĭ. Faptele vorbescŭ îndestulŭ! Pentru îndeplinirea acestorŭ marĭ fapte, pentru a se sacrifica atât sânge vĕrsatŭ, cată a se face nisce pregătirĭ, nisce studiĭ maĭ serióse; şi, dupĕ ce ar' fi fostŭ terminate lucrările dictate de sciinţă de strategiă, atuncĭ, déca era necesitate, se dă asalturĭ de felulŭ acesta la redute şi forterețe. Astfelŭ cea maĭ mică greşială din partea comandanţilorŭ costă pré mult pe naţiune, cândŭ cadŭ aşa de mulţĭ soldaţĭ şi oficerĭ morţĭ şi răniţĭ fără ca succesul să echivaleze cu sacrificiulŭ făcut. Nu e de ajuns a se însemna planu pe chârtie departe de theatru sângerosŭ şi a da ordine, ci trebue a se espune, a studia terêmul bine, şi

apoĭ a essecuta. În arme precum și în politică, sciința ne învață ce felŭ să perdemŭ maĭ puçin și să câștigămŭ mult...

Asaltulŭ dér era combinatŭ să se dea, Româniĭ și Rușiĭ uă-dată, la ora unu după amia-dĭ.

Măria Sa Domnitorul va asista cu tótă suita sa.

Redutele cari le ocupa Turciĭ eraŭ pe crestete de dealurĭ la posițiunĭ dominante. Ele eraŭ de formă pătrată, conținéu câte uă curte spațiósă, avea lucrărĭ fórte regulate, pline de oștirĭ, cât le ținea loculŭ înlăuntru, d'asupra pe parapete și în tranșeurĭ, încât fesurile mulțimeĭ musulmanilorŭ eraŭ de departe zărite ca uă câmpie de macĭ roșie; eraŭ ocolite cu șanțurĭ largĭ cu traverse, și cu nisce firiḑi înlăuntru-le ca nisce coptóre, și cari avéŭ trepte spre fațiă pe dinlăuntru, ca să póte eși din ele ș'a reintra cu înlesnire. Aceste șanțurĭ la câte unŭ locŭ eraŭ câte duoĕ rândurĭ în afară; și, în cari, pe lângă arme își ținéŭ și tótă gospodăria. Acolo înlăuntru sta ardicate maĭ multe rândurĭ de baionete acelorŭ înarmațĭ ce păziaŭ, arĕtândŭ buse negre cu dințĭ albĭ sfâșiitorĭ și ochiĭ par'că înnotaŭ în sânge cu uităturĭ sĕlbatice...

Privite ele de departe, aceste forturĭ, cădéŭ unulŭ în spatele altuia, încât par'că eraŭ unite, de și distanța era mare și cu nisce văĭ p'între ele, care le despărția, și pe la unele părțĭ, despre drépta, rîpe prăpăstióse. Cele maĭ multe împregiurimĭ, fiind-că locuitoriĭ nu sciusera de cu primrvéră și nu se așteptaseră la unŭ asemenea resbelŭ, le arase și le semĕnase cu porumbŭ. Tocmaĭ aceste porumburĭ, crescute fórte marĭ din causa ploindelorŭ de cu véră, înlesnia Turcilorŭ a se ascunde și a se ține în ambuscadă în afară pe dinaintea tranșeuluĭ redutelorŭ.

Am ḑisŭ, de ḑiua onomastică a Maiesităţiĭ Sale Ţarul voiră, aceste armate, printr'unŭ asaltŭ generalŭ să ia aceste redute inamice.

Se întêmplase să fie unŭ timpŭ negurosŭ pré întunecatŭ şi cam cu plóie în acea ḑi. Uă ceaţă désă învĕlia pămêntulŭ; tóte acele forturĭ cât şi ambuscadele nu se puteaŭ vedea.

Ingineriĭ şi oficeriĭ de stat-majorŭ observaseră precum că eĭ vorŭ ataca şi asalta uă redută mare dupe cum o vĕḑuseră, una singură care era în façia lorŭ, şi d'aceia se întocmi oştile, Româniĭ şi Ruşi, ca să o atace de tóte părţile. Pentru acésta fusese orânduitŭ unŭ ofiçerŭ superiorŭ de stat-majorŭ rusŭ, june êncă, care lua parte în comandamentulŭ armatei române. Planulŭ era trasatŭ şi studiatŭ: trupele luară posiţiunĭ, făcêndŭ maĭ ântêĭ şanţurĭ cum maĭ ḑiserămŭ, şi înfiinţândŭ bateriĭ de cari forturile vorŭ fi bătute în timpŭ când bravil ostaşĭ vorŭ năvăli în asaltŭ. Divis. IV mergea pe uă muche de dealŭ, a III spre drépta; şi Ruşiĭ maĭ din josŭ despre Sudŭ.

Turciĭ prinseseră de scire despre acestŭ asaltŭ şi atacară eĭ maĭ ântêĭ pre Ruşĭ spre redutele de pe partea stângă. Ruşiĭ rĕspunseră bărbătesce la surprinderile ce se cerca a i le face inamiculŭ. Acéstă încăierare cam derange planulŭ la ora când era să se dea asaltulŭ genenaralŭ. Se întârḑie pênă la treĭ ore.

Măria Sa Domnitorul fiind pe uă posiţiune de unde putea vedea tótă mişcarea ósteĭ, se uită la orologiu şi dete ordinŭ comandanţilorŭ ca trupele să se misce.

Déca vomŭ căuta asupra acestuĭ câmpŭ mare de ómenĭ şi cu tóte pregătirile făcute, fie-ce corpŭ în

posițiunea unde era așeḑatŭ, ne vomŭ putea închipui în epocele strălucite cum eraŭ fiiĭ de la Carpațĭ pentru ca eĭ să însufle grózǎ inamicilorŭ...

Ceĭ treĭ sergențĭ cată să scimŭ că eraŭ la corpurile din cari făcéu eĭ parte. Eĭ îșĭ strênseră mâna și se îmbrățișară diminéța acésta; aceia ce făcuseră și oficeriĭ lorŭ dinaintea colónelorŭ, unŭ minutŭ maĭ înainte d'a se da ordinulŭ. Cornurile sunară și comandanțiĭ se auḑiră comandândŭ.

Regimentele îndată scóseră tiraliori de a lovi pe tiraliorіĭ turcĭ și a 'ĭ goni de unde eraŭ ascunșĭ prin păpușóie înainte de șanțurĭ, și bateriile turnaŭ unŭ focŭ violinte de diferite obuse aruncate din tunurĭ cari făcu însemnate stricăciunĭ înlăuntru lucrărilorŭ ḑiseĭ redute. Turciĭ asemeni rĕspundéŭ cu uă plóie de glónțe și obuse. Pămêntulŭ dârdâia și se cutremura, și vîrfurile dealurilorŭ și văile rĕsunaŭ repetândŭ în cea maĭ întinsă depărtare mugirĭ de câte orĭ bronzulŭ și oțelulŭ vĕrsa focŭ. Ostașiĭ se apropiaŭ din ce în ce. Stindardulŭ cu acuila cu cruce și capulŭ zimbruluĭ era desfășuratŭ în frunte. Eĭ mergéŭ într'unŭ întunericŭ sub ceață și fumŭ, sub detunarea glónțelorŭ, obuselorŭ și mitraliĭ cari îĭ împroșca de tóte părțile. Comandanțiĭ le ḑicea, maĭ alesŭ dorobanțilorŭ și vênătorilorŭ cari se mișcară ântêĭ: copiĭ, să vă ferițĭ, să ocolițĭ gropile de lupĭ, că sûntŭ periculóse. Înainte băețĭ!.. strigaŭ eĭ. Eĭ începură a cădea, și lăsară în urmă grămeḑĭ de victime. Dér precum valurile înfuriate a le măreĭ se înegrescŭ de vijelie și se aruncă unele peste altele lovinduse cu nepăsare de stâncĭ, așa ostașiĭ vênătorĭ batalionulŭ al II, și infanteria care mergea în colóne, batalio-

nul al II din regimentul VIII linie, şi dorobanţiĭ căciulanĭ de la X, IV şi VI, cari ducêndŭ scărĭ şi snopurĭ de cocenĭ, saŭ fascine, puseră mâna pe înfricoşătórele parapate; trecură de vălcele în susŭ cu oficeriĭ loru în frunte, suiră pe dealurĭ şi înaintară decişi fiind de a muri şi a învinge. Ostaşiĭ eraŭ negri la façiă, ochiĭ lorŭ se înfocaseră, se făcuseră mari; inima bătea în eĭ şi nu se maĭ uitaŭ îndărĕtŭ ca să véḑă cine a căḑutŭ. Eĭ păşiaŭ înainte cu armele dândŭ merŭ focurĭ gonindŭ din façia lorŭ pe inamicŭ. În susŭ!.. în susŭ vitezilorŭ românĭ!.. Ochiĭ lorŭ căutaŭ să pótĕ vedea cât maĭ este pĕnă la şanţurile asteĭ redute, dérŭ nu putéŭ vedea din causa fumuluĭ eşitŭ de prin bateriĭ, céţă şi întunericulŭ ce se lăsase. Fumulŭ acesta desŭ şi întunecosŭ avea unŭ mirosŭ greŭ şi era întinsŭ, învĕlindŭ pămêntulŭ precum şi sângele care a cursŭ ca nisce rîurĭ. Turciĭ ênsă se auḑiră strigândŭ: Alah! il Alah!!.

— Unde mergemŭ, domnule ofiçerŭ?.. unde, domnule sergentŭ?.. întrebară vre uă duoĭ căciulanĭ pe sergentulŭ majorŭ care lăsase sabia, apucase uă puşcă, comanda ca adiotantŭ şi dedea şi elŭ focurĭ şi ţinea baioneta înainte.

— În susŭ vitezilorŭ românĭ!.. le rĕspundea elŭ. Adevĕru e că, eĭ, ostaşiĭ numaĭ vedéŭ nimicŭ în acelŭ tumultŭ de ómenĭ şi amestecătură de strigărĭ, răcnete şi detunarea cea de arme; ei ênsă cu grămeḑile cădéŭ...

— Înainte băieţĭ!. înainte!.. ḑice unŭ ofiçerŭ júne din fruntea colónelorŭ, plin de inimă, cu entusiasmŭ şi frumosŭ ca uă fată mare.

— Înainte! înainte!.. adăogară dupe dênsulŭ vre uă duoi locotenenţĭ ce eraŭ înferbîntaţĭ că curgea sudóre de pe

fruntea lorŭ și se amesetca cu picăturile ce vinia de plóie; dênșii, câtŭ și căpitanulŭ, eraŭ emoționațĭ și părêŭ, vĕdêndŭ unŭ chaosŭ dinaintea lorŭ, unŭ necunoscutŭ în care mergéŭ, se păréŭ ca cumŭ își eșiseră din mințĭ.

— Înainte! diseră oficeriĭ către soldațĭ, cari avéŭ uă aceiașĭ sórte cu eĭ, înainte!...

Colónele române fură de-uăcamdată respinse îndărĕtŭ, dér vênătoriĭ se repedŭ înainte spre inamicŭ...

Turciĭ încurêndŭ fură goniți și retrașĭ în șanțurile reduteĭ. Căciulaniĭ și vênătoriĭ sosiră în șanțurĭ dupe dênșĭ, și în curêndŭ eĭ se acățară pe parapete ca roiŭ de albine. Acolo se făcuse unŭ măcelŭ îngrozitorŭ, că Turciĭ avură ómenĭ armațĭ cu topóre. Oțelósa baionetă, securea, iataganulŭ și spada loviaŭ, spărgéŭ, ucidéŭ, amestecațĭ fiind aceștĭ inamicĭ încăirațĭ; era unŭ infernŭ de omorŭ și de sânge unde se audiră numaĭ țipete și loviturĭ. Mintea e îngrozită de sângerósele scene petrecute înlăuntru șanțuluĭ... Ênsă căciulaniĭ dorobanțĭ, neținêndŭ în sémă cine a muritŭ și cine a rèmasŭ, cu Dumnedeu înainte! puseră îndată pe parapete scările cari le adusese cu eĭ, și umplêndŭ șanțurile pe la câte unŭ locŭ cu gabióne, fascine și cocenĭ de porumbŭ, spre a putea trece în susŭ, isbutiră, cu mare luptă ênsă și bărbăție, de puseră mâna împreună cu vênătoriĭ pe creștetulu reduteĭ și plantară acolo fanionulŭ tricolorŭ. Aci se petrecu și maĭ crâncenă încăirare ca înlăuntru șanțuluĭ. Româniĭ veniaŭ ca grindina în susŭ pe parapete. Tumultulŭ nu se póte descri; Turciĭ și Româniĭ se isbiaŭ, se dĕrâmaŭ și se strĕpungéŭ ca cum numaĭ trebuia să scape nicĭ unulŭ. Eĭ disputaŭ doborînduse opunêndŭ cu brațulŭ și cu peptulŭ tóte forțele și terórea ar-

melorŭ; ceĭ d'ântêĭ apĕrânduse bărbătesce şi cu desperare ca să dea îndărĕtŭ pe acestĭ nouĭ veniţĭ, cari se aruncaseră ca nisce leĭ trecêndŭ şanţurile şi escaladândŭ parapeturile pênă intrară înlăuntru reduteĭ, cestilalţĭ luptânduse, ca, dupe ce a pusŭ piciorulŭ în ea şi aŭ plantatŭ fanionulŭ pe vîrfu-ĭ, să nu se maĭ dea îndărĕtŭ. Slăbiră Turciĭ în cele din urmă forţele, şi începură să se retragĕ. Drumulŭ lorŭ era către ceilaltă redută... Furia tigrilorŭ ar' fi puçin lucru să o asemĕnămŭ pe lângă cea cu care s'aŭ arĕtatŭ Româniĭ făcênduse stŏpânĭ pe posiţiunile şi întăririle asteĭ redute. Turciĭ numaĭ putură a se ţine, şi retragerea lorŭ era maĭ multŭ uă desfacere, uă fugă lăsândŭ cincĭ tunurĭ pe bateriĭ... Turciĭ fugindŭ pe vălcéoa care se face între aste duoĕ redute, se întîlnescŭ cu dorobanţiĭ la diumĕtate distanţa şi fuseră nevoiţĭ a re'ncepe lupta cu focurĭ; ênsă dorobanţiĭ, venindŭ din josŭ şi turciĭ avêndŭ posiţiune înaltă, se retraseră. În acestŭ timpŭ, maĭ tărdiu şi cele treĭ batalióne de ruşi isbutiră a intra peste întăririle despre stânga.

Sórtea armelorŭ nu surîse asaltatorilorŭ şi spre flanculŭ dreptŭ. Acolo nu merse pentru Românĭ tot aşa precum a fost pe partea din façiă stânga a reduteĭ. Inginerii de la început se înşelaseră; eĭ priviră de tóte părţile şi vedură, dupe cum se scie, numaĭ uă redută, când ele eraŭ duoĕ. Acéstălaltă situată în flanculŭ dreptŭ, venia maĭ departe decât cea d'ântêĭ, şi rĕmânea unŭ spaţiu între ele, cari ênsă, din depărtare privite din orĭ ce parte, se vedéŭ ca cum era numaĭ una singură. Ele comunicaŭ de la una la alta prin unŭ şanţu, ce era către oraşŭ în linie arcuită. Pe acestŭ şanţŭ, cum şi afară pe vălcea, vĕdênduse

Turciĭ copleşiţĭ de numĕrulŭ adversarilorŭ, fugiră înceealaltă redută, a căriia depărtare era cam de însemnatŭ. La acéstă redută, care să o numim No. 2, asaltată ca şi cea d'ântêĭ despre faciă şi despre estremitatea drépta, găsiră ostaşiĭ, vênătorĭ din bat. II şi regimentul XIII de dorobanţĭ, ŭnŭ locŭ rĕu, uă vale rîpósă şi acoperită cu hăţişurĭ şi sămĕnăturĭ; se luptară vitezesce precum fraţiĭ lorŭ în cea d'ântêĭ, săriră şi eĭ în şanţurĭ pline de başibuzucĭ, cari îĭ aştepta de a 'ĭ omorî, trecură în susŭ pe parapete, puseră mâna pe vîrfulŭ lorŭ, ca şi la cea din stânga, dér numaĭ înaintară. Turciĭ de uă-camdată fugiră şi din acéstă redută, dér în curêndŭ veniră într'uniţĭ cu ceĭ eşiţĭ din cea d'ântêĭ, cari acum eraŭ în numĕrŭ înduoitŭ de mare, ca să respingă pe Românĭ ce eraŭ puçinĭ şi nu le venise unŭ ajutorŭ grabnicŭ. Celŭ d'ântêĭ care înfipse acolo fanionulŭ, precumŭ se dice, cădu plătindŭ cu viaţă coragiulŭ şi vitezia sa, asemenea şi unŭ maiorŭ, vechiŭ ostaşŭ, George Şonţu, care muri punênd eroicesce peptulŭ seŭ la focurile inamice pentru onórea şi numele naţiuneĭ sale. Maioru Şonţu a cădut mortŭ puçin maĭ într'uă parte de căpitanul ce mersese înainte, venindŭ călare şi comandândŭ în fruntea regimentuluĭ seŭ. Multe dile calulŭ seŭ s'a vĕdut lungitŭ la câţĭ-va paşĭ dinaintea tranşeuluĭ turcescŭ. Maioru Lipan fuse atuncĭ greŭ rănitŭ. În séra precedintă căduseră iloviţĭ ofiç. Hartel, Morţun şi Simionescu. Căpitaniĭ Nic. Valter Mârăcineanu, Dimitrie Buşilă, Roman Michail, Nicolae Măcărescu, Gheorghevici Grigore morţĭ; Locotenenţiĭ Dimitrie Nicolescu, Chivu Stănescu, Michail Surcă, Ioan Ţuiculescu, Sub-locotenenţĭ George Botescu, Alessandru Dănescu,

Constantin Iliescu, Horcea Vasile; și alți mulți oficerĭ, sergenți și sumă de soldați morți!..

Reduta decĭ fusese luată, dér eĭ, braviĭ ostașĭ, atuncĭ vĕdură că se aflaŭ intrați într'uă alta, și că sûntŭ isolați fără să aibă forțe în de ajunsŭ spre a se putea ține întrînsa. Eĭ cu tóte acestea intrară, se făcură stŏpânĭ pe tĕrêmulŭ reduteĭ, strigară și cerură ajutorŭ de întărire, dér nevenindu-le, și vĕdêndŭ că Turciĭ năvălescŭ din tòte părțile într'unŭ numĕrŭ superiorŭ ca al lorŭ, fuseră nevoițĭ a sări îndărĕtŭ șanțulŭ ș'a se retrage. Părăsirea dér a reduteĭ a costat perderĭ însemnate a acelorŭ oficerĭ și soldațĭ... În retragere, cât și în faptulŭ coragiosŭ d'a o lua, s'aŭ perdut sute de bravĭ bărbațĭ românĭ oștenĭ cari cădură cum arĕtarămŭ morțĭ și rănițĭ.. În curênd eĭ veniră a duoa óră la asaltŭ să reocupe reduta, ênsă numaĭ putură a o lua; precum și Turciĭ năvăliră de maĭ multe-orĭ să ia pe cea cucerită. Pe dupĕ mieḑulŭ nopțiĭ ênsă se petrece unŭ evenimentŭ... Turciĭ căutară să profite de întunericŭ, și 'n adêncimea nopțiĭ să suprinde pe ceĭ din reduta No. I, punêndŭ înainte ómenĭ ce vorbiaŭ românesce, îmbrăcațĭ cu mantale și cu chipiurĭ, cari strigaŭ: ‹Nu dațĭ fraților!.. nu dațĭ că sûntemŭ noĭ frațiĭ voștri!..› Prin acéstă stratagemă se vede că eĭ aŭ putut înșela și pĕtrunseră înlăuntru. Reduta acésta numaĭ era în posesiunea Româniloŭ... Déca acésta se va fi petrecut, a fost numaĭ cât ca să se ilustreze și maĭ mult unŭ regimertŭ de Românĭ, aĭ căruĭ soldațĭ și comandanțĭ aŭ probatŭ unŭ mare heroismŭ: spre diminéță a recâștigat-o punêndŭ tóte forțele, mare coragiŭ și bravură reg. XIV de dorobanțĭ.

Turciĭ se maĭ încercară dândŭ asaltŭ pre dênsa, dér nu putură să goniască pe Românĭ carĭ puseră piciorn țépănŭ înlăuntru-ĭ, pe care, de 'ndată ce o luară în urmă o întăriră şi o apĕrară bărbătesce. Bravura, coragiulŭ, şi impetuositatea în ast-felŭ de întreprinderĭ a fost de admiratŭ pentru Românĭ în faptele acesteĭ ḑile!..

Vomŭ nara între altele accia ce ni s'a ḑis despre unŭ ostaşŭ vênătorŭ. Vindem cum am cumpĕratŭ. În timpŭ pe când Turciĭ eraŭ învinşĭ scoțându-ĭ din tóte unghiurile şi colțurile reduteĭ, vênătorulŭ Grigore Ioan, din reg. II de vênătorĭ care era comandat de Maiorul Candiano Popescu, vĕḑu pe purtătorulŭ de stindardŭ otoman care fugia(*) cu drapelulŭ în mâinĭ. Se luă dupĕ dênsulŭ, îlŭ ochesce cu arma şi îlŭ culcă la pămêntŭ; iute se repede la elŭ ca să 'ĭ ia stindardulŭ. Purtătorul de stindardŭ turcŭ, unŭ bărbatŭ roşcat la façiă şi 'naltŭ, era numaĭ rănitŭ; elŭ scóte revolverulŭ să 'şĭ facĕ détoria d'a nu lăsa să i se ia stindardulŭ. Soldatul vênătorŭ îĭ veni bine şi îlŭ ucide împungêndulŭ cu baioneta. Maĭ mulțĭ nizamĭ turcĭ vĕḑură acésta şi alergară în ajutornl confrateluĭ lorŭ năvălindŭ peste vênătorŭ. Ce e dreptŭ, bravulŭ nostru era atuncĭ perdutŭ, şi perdea şi stindardulŭ care îlŭ cucerise, déca ajutorulŭ a câțĭ-va camaraḑĭ, sergentulŭ Stan George şi caporalulŭ Nica Vasile, n'ar' fi venit îndată să 'l scape. Vênătoriĭ şi turciĭ se 'ncăierară schimbândŭ focurĭ şi chiar ajungêndŭ uniĭ cu alțiĭ la

(*) În ce chipŭ s'a procedat luarea stindarduluĭ de către ḑisulŭ soldatŭ vênătorŭ, din reduta Grivițeĭ, cu tótă reserva, nu facemŭ decât a reproduce cele ce am auḑitŭ vorbindu-se despre acésta.

peptŭ. Ceĭ din urmă se luptară înverşiunaţĭ, ênsă parte din eĭ căḑură peste cadaverulŭ celuĭ ucisŭ, ear ceilalţĭ fugiră. Ast-felŭ Grigore Ioan fu norocosŭ, rĕmase cuceritorulŭ stégului musulman. Elŭ fu presintat dinaintea M. S. Domnitoruluĭ şi M. S. Ţaruluĭ la Poradim. Elŭ şi cu camaraḑi luĭ aŭ fost admiraţĭ şi aplaudaţĭ de entusiasmulŭ celorŭ ce aŭ vĕḑutŭ stindardulŭ verde cu semiluna pe dênsu.

Maĭ mulţĭ spectatorĭ marturĭ ocularĭ pe câmpulŭ de resbelŭ, şi ceĭ în suita Domnitoruluĭ, câţĭ-va oficerĭ străinĭ şi persóne de statŭ, aŭ recunoscutŭ şi aŭ felicitat închinândŭ toasturĭ de bravura Românilorŭ.

Uă-dată cu nóptea târḑiŭ, dupĕ unŭ al duoilea atacŭ, acţiunea s'a opritŭ Peste nópte s'aŭ petrecut acele cercărĭ seriόse cum maĭ ḑiserămŭ...

Celŭ care prin coragiul seŭ a lăsat urme neşterse în inimile Românilorŭ de admiraţiune şi încoronândulŭ şi acoperindulŭ de bine-cuvêntărĭ fu Căpitanul Valter Mărăcineanu, cel-ce merse în fruntea batalionuluĭ al II din regimentulŭ VIII linie, şi înfipse ânteĭ fanionulŭ pe cresteulŭ reduteĭ. Elŭ căḑu mortŭ sub focurĭ şi loviturĭ de mitraliĭ, ḑicêndŭ soldaţilorŭ seĭ : „înainte mergeţĭ băeţĭ!!.„

Morţiĭ şi răniţiĭ căḑuţĭ, din aripa dréptă, nu fură rĕdicaţĭ în ḑiua aceia; focurile inamice iĭ ţinu sub puterea lorŭ precât timpŭ Româniĭ nu luară reduta a duoa.(*)

(*) Turciĭ aŭ comis barbaria, dupĕ ce şi d'uă parte şi de alta s'a rĕdicatŭ stégu parlamentarŭ alŭ Cruceĭ-rosii, că aŭ tras asupra împiegaţilorŭ sanitarĭ carĭ s'aŭ dusŭ să rĕdice morţiĭ şi răniţiĭ, dupĕ faptulŭ petrecutŭ al acesteĭ ḑile.

Din parte-ne ţinêndu-ne unŭ minut lacrimile, declarămŭ multă veneraţiune şi respectŭ pentru aceĭ căḑuţĭ în generalŭ. Adevĕrulŭ e, care nu se va nega de nimenĭ, soldaţiĭ românĭ s'aŭ purtat ca nisçe adevĕraţĭ vitezĭ. Numele lorŭ sûntŭ scrise în memoria şi inimile generaţiunilorŭ, pentru coragiulŭ, abnegarea şi simţimêntele lorŭ nobile; fiind-că nicĭ unŭ simţimêntŭ nu póte fi maĭ presusŭ decât acesta : iubirea patrieĭ!..

Eĭ aŭ muritŭ făcêndu-şĭ détoria ca nisce bravĭ. Părintele a Tot Putinte Cerescŭ va judeca pe fie-care. Noĭ vomŭ vĕrsa lacrime de veneraţiune şi recunoscinţă pentru eĭ toţĭ; şi ceremŭ în ruga nóstră ferbinte, binele şi înălţarea dorituluĭ progresŭ pentru ceĭ viĭ, binele şi fericirea tutulorŭ prin înţelegere şi concordiă frăţiască!..

Libertate şi desvoltare fie unuĭ popolŭ, ce de secolĭ fusese subjugatŭ, (fiiĭ Bulgarii) care, din sacrificiulŭ acestuĭ sânge vĕrsatŭ, va vedea şi va saluta lumina emancipăriĭ luĭ!..

În viitórea ḑi, dupĕ acestŭ faptŭ, aceĭ treĭ sergenţĭ abia putură a se întâlni şi a'şĭ strênge mâinile ca nisce fraţĭ trecuţĭ prin focŭ. Numaĭ glumiră eĭ, numaĭ suriseră ca maĭ 'nainte; ci se uitară spăriaţĭ, se uitară împregiurŭ cu uă căutătură străină şi îngrijiată, că era sânge în tot loculŭ. Apa prin isvóre să roşise, uă pădurice învecinată era asemenea stropită; văile şi câmpulŭ eraŭ acoperite de puscĭ, raniţe şi ómenĭ morţĭ în diferite posiţiunĭ. Eĭ auḑiseră şi pênă a duoa-ḑi gemêndŭ răniţiĭ cari nu s'aŭ rĕdicatŭ; şi pe maĭ mulţĭ dintre camaraḑĭ şi oficerĭ nu'ĭ maĭ vĕḑură. Cu tóte acestea lupta trebuia să se re'ncépă.

Ca cum nisce persóne de unŭ gradŭ fórte înaltŭ, in-

formate din iuţială cum li se raportase, că s'a luat reduta a duoa Griviţa, apucaseră de închinaseră toaste pentru ea; —prin acésta era angageată onórea. Fu ordin dat ca negreşit să se ia cu orĭ ce preţŭ!..

XV

CÂT DESPRE OSPI MEĬ D'ÂNTÊĬ ĨĬ ARUNCAM PE TOŢĬ ÎN DUNĂRE

Patria găsesce unŭ miḑlocŭ d'a recompensa sacrificiile acestorŭ fapte şi a îndulci óre-cum durerea răniţilorŭ, prin nisce semne de distincţiune şi onóre, consânţite, votate de corpurile legiuitóre, decoraţiunile ce se daŭ bravilorŭ! De ocasiunea acesteĭ ḑile ele s'aŭ distribuitŭ multe; şi ceĭ cari trăiră duoĕ ore, din răniţĭ, purtară pe peptŭ aceste decoraţiunĭ: Stéoa-Românieĭ şi Virtutea-militară. Ḑiua se petrecu sgomotósă cu sângele care a cursŭ şi bancheturile şi felicitările pentru sĕrbătórea care o numirămŭ.

Nóptea veni négră, înfiorătóre cu umiditate şi rece. Ar' fi urmat să fie liniştită acoperindŭ pămêntulŭ cu întunecata sa mantă; ea promite une-orĭ bine facerea de repausŭ. Cel puçin unele nopţĭ se suspendaŭ luptele; se lăsa tăcere în aceste lagăre, fără a licări vre-uă lumină undeva; şi oştenii, ajunşĭ de ostenială, putéŭ unŭ minutŭ să închidă ochiĭ în mieḑulŭ nopţeĭ, saŭ să cugete atuncĭ la părinţĭ şi la fraţiĭ lorŭ. Dér aceste în timp de resbelŭ cam cu greŭ şi rarŭ potŭ fi; acolo arde sufletul d'a învinge, peptulŭ cresce la ambiţiunea de onóre!..

Dér să ne aducemŭ aminte de ceĭ căḑuţĭ...

Negurile şi ceaţa ḑileĭ încă servia pentru ce-va în acele împregiurărĭ. Sub negură maĭ putură dintre ceĭ căḑuţĭ răniţĭ a scăpa de vederea inamiculuĭ, să se têrască pênă sub unŭ tufişŭ, ca să aştepte acolo unŭ ajutorŭ, cel puçin unŭ minutŭ liniştitŭ ca să ardice căutătura către Dumneḑeŭ, şi a espira.

Putemŭ arĕta că şi dupĕ ḑece duoĕ-spre-ḑece ḑile aŭ venit la fraţiĭ lorŭ unŭ mare numĕr dintre răniţĭ, têrându-se pe brâncĭ în întunericulŭ nopţiĭ şi în negurĭ, şi carĭ s'aŭ hrănit cu roă.

Unŭ june ofiçerŭ avea piciorulŭ dreptŭ lovitŭ rĕŭ; elŭ nu se putea rĕdica şi nu se putea mişca decât têrîşĭ. În nópte cu întunericŭ a cercat, din acea mulţime de căḑuţĭ, să se depărteze din loculŭ ce era dominatŭ de focurile reduteĭ. Elŭ abia a putut să se têrască puçin câte puçin, păşind peste alţĭ morţĭ, la unŭ tufişŭ de mărăcinĭ care era dinaintea sa. Găsi în acelŭ locŭ pe unŭ altulŭ care era de duoĕ glónţe pĕtrunsŭ la peptŭ şi împunsŭ de baionetă, care încă gemea.

— Ce aĭ? îlŭ întrebă ofiçerulŭ care nu era în maĭ bună stare de-decât acesta.

— Oh! morŭ!.. rĕspunde elŭ văitânduse, te rogŭ déca aĭ cu tine puçină apă, orĭ rachiŭ, să 'mĭ daĭ să béŭ că mĕ arde... Dupĕ vorbă îlŭ înţelese că nu era nicĭ românŭ, nicĭ rusŭ. Nu cuteză a ḑice ceva, fiind-că şi dênsulŭ era tot în acea stare ca şi turculŭ. Orĭ ce resimţimentŭ de inamiciţie se stinge în momentele supreme în façia morţiĭ. Acela era unŭ ascherŭ care vorbia romănesce, dintre tiraliorĭ, căḑutŭ rănitŭ din bătălia din ḑiua trecută, lovitŭ

mortale, şi nicĭ că maĭ era vre-uă speranţă de scăpare. Ofiçerulŭ se miră când se apropie de dênsulŭ şi 'lŭ cunoscu că e turcŭ; elŭ vorbia cum ḑiserămŭ romànesce stricatŭ.—Unde estĭ lovitŭ? îlŭ întrebă românu şi întinse mâna spre a 'lŭ pipăi. Turcul era armatŭ, dér şi ofiçerulŭ avea sabie; nicĭ unulŭ ênsă n'ar' fi putută să se serviască cu ele; şi, precum ḑiserămŭ, pĕtrunşĭ amênduoĭ de durerea spăimântătóre în façia morţiĭ, maĭ eraŭ eĭ inamicĭ?.. Şi Românul şi Turcul se ţinură aprópe unulŭ de altulŭ aplicând mâinile pe rane. Tăcură şi nu ḑiseră nimicŭ despre lupta ce eĭ o avuseră cu câte-va ore maĭ 'nainte.

— Mi este frigŭ! adăogă ascherulŭ care părea maĭ greŭ rănitŭ. Ofiçerul maĭ mult instinctivemente întinse mâinile şi trase pe acela mantaoa ca să 'lŭ acopere. Alah! Alah!.. adăogă dênsulŭ de duoĕ orĭ, ce om bunŭ estĭ că 'mĭ facĭ acest bine!.. Ofiçerul tăcu. Déca uă altă credinţă, adăogă elŭ, deosebite interese pentru amênduoĭ ne a făcutŭ să fimŭ duşmanĭ pe câmpulŭ de bătălie, acum çel puçin recunoscŭ mare bunătate din partea ta, şi că aicia sûntemŭ fraţĭ... Maĭ ḑise cel rănitŭ cu uă voce de tot slăbită şi ca şi espirantă: Dumneḑeŭ să ducĕ sufletul tĕŭ în bine şi fericire!.. Creştinulŭ fu înduioşitŭ, în acel momentŭ de durere dinaintea mormêntuluĭ, şi uitase că acelŭ care proferă aceste vorbe nu era nicĭ dintre aĭ sĕĭ şi nicĭ de religiunea sa. Se vede că acel omŭ încetase d'a maĭ trăi, cŏcĭ nu a maĭ vorbitŭ. În astă-laltă nópte în întunericŭ profundŭ, fără a se vedea uă stea pe ceriŭ, treĭ voinicĭ căutaŭ să afle p'între morţĭ şi răniţĭ pe unŭ căpitanŭ pe care unulŭ din eĭ îlŭ vĕḑuse când elŭ a căḑut. Îlŭ căuta, ca, déca îlŭ va găsi cu viaţă, să 'lŭ ajute să 'lŭ

scape, déca va fi mortŭ, să 'lŭ ia eĭ ca să 'lŭ înmormênteze precum se cădea. Acel care mergea înainte și maĭ cutezătorŭ era Mitea. Elĭ s'aŭ fost furișatŭ din rândurile tabăreĭ ca să împliniască unŭ actŭ de pietate, găsindŭ pe căpitanul acesta viŭ saŭ mortŭ. Mitea ênsă spuse camaradilorŭ sĕĭ Viscol și Mărian, că în diuă culcânduse puçin, a visat unŭ visŭ grozavŭ care nu însémnă vre unŭ lucru bunŭ pentru dênsulŭ; vĕduse în visŭ, că, din isvórele acestea de sub dealŭ, eșise ca uă gârlă. și umflânduse ca Beica Oltuluĭ, îlŭ luase în valurile eĭ, și elŭ striga din tóte puterile către militariĭ sĕĭ să alerge să 'lŭ scape, și nimenĭ nu l'audia. În acea spăimântătóre luptă pe când era să 'lŭ înghiță valurile, elŭ s'a deșteptatŭ. — Acest visŭ ne privesce pe câteșĭ treĭ, pentru că noi sûntemŭ legațĭ ca frațiĭ, adăogă Viscol; cine scie care din noĭ va cădea ucisŭ, saŭ prinsŭ! Să facemŭ dér jurămêntŭ, continuă Mitea, ca, déca vre unul va fi mortŭ din noĭ, saŭ rănitŭ, să nu 'lŭ lăsămŭ pe pămêntŭ în partea inamiculuĭ înverșunatŭ, ci fie-care să punemŭ umĕrulŭ să căutămŭ ca să luămŭ cu noĭ pe cel mortŭ saŭ rănitŭ. Să dămŭ colea mână de frăție precum ceĭ treĭ frațĭ Orați, străbuni nostri Romanĭ!... dupre cum ne spunea maĭ alaltăerĭ unŭ ofiçerŭ. — Ba și maĭ mult, adăogă Mărian, să însemnămŭ fie-care faptele și împrejurările ósteĭ petrecute pe fie-care di, din pregiurulŭ nostru, și să ne scrimŭ, déca se vorŭ desloca corpurile, pentru ca să ne putemŭ sci de urmă și să putemŭ cerceta când vre unuia din noĭ i s'ar întêmpla vre uă nenorocire. Ațĭ audit? să facemŭ asta!—Pe mine tata mĕ hotărîse să fiŭ țîrcovnicŭ la biserică în satŭ la noĭ, adăoga Viscol. Și déca nu sciŭ carte

multă, am ênsă ţinere de minte; voiŭ face din parte-mĭ precum aĭ ḑis, Măriane; eŭ îţĭ voiŭ scri tóte întêmplările câte se vorŭ petrece sub ochiĭ meĭ pe câmpulŭ de bătălie. Precum umblu în mâinĭ cu stergătorulŭ tunuluĭ şi cu córda fitiluluĭ, aşa voiŭ face cu vre uă pénă de gâscă pe chârtie, cum mĕ voiŭ pricepe în lagărŭ sub cortŭ, saŭ dinaintea unuĭ focşorŭ.—Să trăiască frăţia!.. ḑise plin de entusiasmŭ Mărian. Acum ênsă să cercămŭ, pe întunericŭ de 'ţĭ daĭ cu degitele în ochĭ, să căutămŭ pe căpitanul nostru pe câmpulŭ morţilorŭ. —Elŭ a fost unŭ omŭ al luĭ Dumneḑeŭ, bunŭ ca pâinea cea albă, mi a făcutŭ tot-d'auna bine; prin elŭ am avut congediu de 15 ḑile, în luna ce a trecut, şi m'a ajutat în multe împregiurărĭ. Că, veḑĭ, măre! fapta cea bună nu se uită!.. vorbi sergentulŭ Mitea către camaraḑi seĭ. Acéstă convorbire o avură eĭ maĭ îndărĕtŭ pênă a nu sui în susŭ de vălcéoa care cade la óre-care distanţă dinaintea retranşementelorŭ turce. Trebue noĭ să 'lŭ găsimŭ, cŏcĭ erĭ l'am auḑit gemêndŭ şi am ochitŭ eŭ loculŭ cam în ce drept era, uitându-mĕ de d'asupra dealuluĭ unde aşeḑasemŭ sentinelile, dór nu putémŭ să trec dincolo de dealŭ, cŏcĭ Turciĭ astia nu pré sûntŭ omenoşĭ când te arĕţĭ lorŭ, saŭ te vede că înantezĭ spre şanţurile lorŭ!.. Aşa eĭ se ţinéŭ de mâinĭ bâjbâindŭ pe icĭ pe colea şi ţinêndŭ armele cu dênşi pentru vre uă neprevĕḑută întêmplare. Oficerul se vede că a simţit dupĕ călcătură, saŭ a auḑit ceva vre uă şoptire că sûntŭ dintre aĭ seĭ. Elŭ era de tot slăbitŭ, perduse pré mult sânge, orĭ cât s'a luptatŭ a se têrî de acolo şi a'şĭ lega singurŭ piciorulŭ cel ruptŭ care l' înfăşurase cu ce avusese asupra-ĭ, basma şi eşarpă.

—Băeţĭ, d'aĭ nostri sûnteţĭ? veniţĭ de mĕ ajutaţĭ că perŭ aicĭ!—Sûntem noĭ!.. s'audi uşorŭ rĕspunsulŭ celorŭ cari se apropiaŭ. Mitea şi camaradi luĭ înaintară pĕnă la cel care zăcea pe pămêntŭ...

Uă sentinelă turcă putu fi audită de departe, când venia schimbulŭ, pentru-că în ast-felŭ de împregiurărĭ se ageresce audulŭ. În acea nópte se dice că ênsuşĭ Muşirul Osman, dupĕ lupta din diua cee-laltă venise a inspecta strĕjile şi a observa cum stă lagărulŭ adversarilorŭ în câmpie. Spectaclul acesta era durerosŭ, înfiorătorŭ şi obscurŭ precum era nóptea, care făcea nevĕdute atâtea victime ce zăcéŭ şi umpluseră pămêntulŭ despre duoĕ lature a le redutel, cari eraŭ dominate de inamicŭ.

— E détoria nóstră să fimŭ vitezĭ, dise Viscol, şi să ajutămŭ pe fraţĭ când sûntŭ în primejdie?—Déca voiţĭ, adăogă camaradulŭ Mitea, mâine nópte venim să furămŭ tóte armele câte se găsescŭ cădute lângă trupurile a lorŭ nostri în acestŭ câmpŭ.—Şi acésta noĭ o vomŭ face!.. rĕspundŭ plinĭ de inimă Mărian şi cu Viscol. Şi eĭ se aplecară în josŭ să ajute a se rĕdica căpitanulŭ disŭ cel greŭ rănitŭ. Elŭ ar' fi scos unŭ ţipĕtŭ de durere încât ar' fi rĕsunatŭ vălcéoa şi pĕnă peste délurĭ, dér se ţinu cât putu. —Staţĭ copiĭ! că piciorulŭ care îmĭ amorţise acum mĕ dóre şi mĕ înjunghie par'că îmĭ dă cuţite p'în ochĭ, să'mĭ ajutaţĭ să mi'lŭ legaţĭ ca într'uă scórţă. Dumnedeŭ v'a adus pe voĭ aicĭ!.. Oh! ce durere!..

Mitea numaĭ aşteptă multŭ, se descinse iute de brăcinile care i le a fost dăruit bĕtrâna mama soçieĭ luĭ Soare, ţesute de dênsa late şi din lână móle.—Acum pe ce să legămŭ piciorulŭ? pe puşcă, se póte?

— Luaţĭ sabia mea cu teaca, potriviţĭ piciorulŭ, pré încetŭ ênsă să mi'lŭ legaţĭ. Mărian era maĭ deprinsŭ cu acestŭ lucru, pentru că elŭ s'a fost essercitatŭ pe la ambulanţe. În acelŭ minutŭ uă licărială a unuĭ felinarŭ meşteşugitŭ, cu care se servesce d'a rĕdica morţiĭ nóptea, lumină din mâna celuĭ care cerça strĕjile spre partea adversarilorŭ şi se reflectă uă radă pe fisionamia aceluĭ de lângă sentinela cea aprópe de şanţŭ. Lumina acésta era numaĭ pentru uă clipită de ochĭ şi apoĭ se închidea. Orĭ cât ea fu departe în susŭ, astĭ treĭ militarĭ putură zări uă secundă fisionomia celuĭ pe care ajunse lumina. Felinarulŭ iute s'a închisŭ de capacele ce 'ĭ învelia sticla.—Ah! cum aşŭ fi maĭ luat la ochĭ cu puşca mea pe Turcŭ! Cincĭ-ḑecĭ de cartuşe am arsŭ astă-ḑĭ dândŭ la focurĭ!..—Aĭ face uă mare greşélă, sergent Mitea, n'avemŭ ordinŭ, şi n'amŭ venitŭ aicĭ să atacămŭ! ḑise camaradulŭ d'alăturĭ; apoĭ ce ne facemŭ cu căpitanulŭ aci rănitŭ? Eraĭ să maĭ facĭ şi altă-dată astă nebunie...
—Mi se pare, ḑise încet Mărian care vĕḑu în acea lumină maĭ bine, déca nu mĕ înşelŭ, că turcul nostru care l'am vĕḑut în Calafatŭ sta în dreptulŭ lumineĭ; elŭ era cu obrasulŭ nuoriŭ sub fesŭ şi cu mustăţĭ. — Dér pré veḑi departe? îĭ observă Viscol, cine scie ce ţi s'a părut!
—Óre şi elŭ să fie în Plevna? Maĭ sciĭ!.. adăogă Mitea care se uita cu multă atenţiune spre fortereţă. Bine ḑicĭ că paşa care ordónă aci înlăuntru este din Vidin venit cu óste. — Fie! observă Viscol, noĭ n'am venitŭ aci să înşirămŭ multe şi să spunemŭ povestĭ, maĭ bine să tăcemŭ şi să facemŭ trébă, légă tu colea pe sabie piciorulŭ căpitanuluĭ, şi apoĭ să plecămŭ încetŭ, ca nu cum-va să

cadă și pe noi lumina aceia c'apoi nu sciŭ cum vomŭ scăpa!—Avemŭ armele la noi, o să ne batemŭ pĕnă ce vomŭ cădea toți!.. Și acești ostași cam limbuți în astă împregiurare, după ce înfășurară cu tot ce găsiră picioruluĭ rănitului, ca să nu se misce, ilŭ luară duoi de picióre și de capŭ, earŭ Mitea ilŭ apucase de midlocŭ, și se ținu cu pușca încărcată, ca cum pentru a se apĕra de vre unŭ atacŭ. Eĭ trecură călcândŭ peste morți, peste sânge, peste membrele risipite și pe creeriĭ celorŭ uciși, suindŭ, în întunericul nopții, și scoborîră ast-felŭ priporulŭ pĕnă intrară p'între sentinelele lagăruluĭ cari aștepta înturnarea lorŭ, fiind în înțelegere cu sergentu de schimbŭ. Oficerulŭ maĭ mult mortŭ se ținu în acestŭ timpŭ d'a nu geme. Vorbele cele din urmă cari elŭ le ǳise aceste fură: «Frațilorŭ! mĕ bucur că cel puçin voiŭ »muri liniștit între voi!.. Consolați pe mama!..»

Mediciĭ și ómeniĭ ambulanțeĭ corpurilorŭ îșĭ făcéŭ uă détorie săntă, ca și Crucea-roșie pentru care s'a instituitŭ acéstă societate creștină, și sanitariĭ regimentelorŭ asemenĭ; dér mulți rĕmaseră din răniți pe campŭ, neputêndŭ în acele ǳile să ajungĕ vre unŭ ajutorŭ pĕnă la dênși. Acești treĭ militarĭ o făcură de la dênși a se espune ș'a înainta nóptea pe pămêntulŭ neutru, cum am ǳice, unde se găsiaŭ morți din amênduoĕ părțile, căǳuți între redute. Multe istoriĭ am putea nota de felul acesta cari s'aŭ întêmplatŭ în acele teribile ǳile, și că mulți dintre răniți putură, ajutați de întunericulŭ nopții și de céță, a veni între rândurile confrațilorŭ seĭ de arme.

Osman superioru comandantŭ din Plevna, după cum ni s'a spusŭ, că, în acea nópte după încetarea acțiuneĭ, venise în

persónă să inspecteze cum staŭ trupele; elŭ privi cu mare atențiune locul ce 'lŭ ocupase Românii, ajutându-se, în întunericul nopții de uă lanternă mascată care o purta unŭ omŭ din suita sa, dându-i lumină unde avea trebuință, şi acésta numai uă clipită de ochiŭ.

Osman care era ascultat de ai sĕi, musulmanŭ nelipsindŭ de a citi namazulŭ rugăciunei regulatŭ la conaculŭ sĕŭ ca piosŭ; în calitatea sa de capŭ al armatei turce Muşiurŭ, purtândŭ uă uniformă simplă dér imposantă; cunoscêndu-lŭ că se vedea capulŭ sĕŭ cu ochii agerĭ, pĕtrundătorĭ, frumosŭ încadratŭ sub fesŭ cu canafŭ finŭ; pe peptulŭ sĕŭ avênd lentă cu florĭ de aurŭ, şi strălucindŭ d'asupra unŭ nişan cu briliante şi la cópsă atârnândŭ spada sa de mare prețŭ, ce o priimise de curêndŭ de la Sultanul pentru onóre; însoçitŭ de uă óre-care suită, atât la cartierulŭ sĕŭ cât şi orĭ unde mergea, eşise să insufle coragiŭ şi încredere îmbărbătândŭ paşale, colonelii, nizamii şi glótele pe tóte acele înălțimĭ şi forturĭ cari ei le apĕraŭ...

Elŭ, observândŭ bine şi judecândŭ lucrurile după cele ce i se spusese cu ce impetuositate se purtară Românii cari aŭ fost intratŭ în numita redută, ḑise:

— Cine i a mai adus pe astia aici?.. Cât despre óspi mei cei d'ântêi iĭ aruncamŭ pe toțĭ în Dunăre!..

XVI

ORDINUL DE ḌI AL DOMNITORULUĬ PRE ARMATĂ. ACŢIUNEA DE LA 6 SEPTEMBRE

Acestŭ faptŭ a trebuitŭ să electriseze inimile Românilorŭ; şi eĭ să uite, în acele momente de entusiasmŭ, perderile carĭ le suferiră în aĭ lorŭ fiĭ pe câmpulŭ bătălieĭ.

Măria Sa Domnitorul dete unŭ ordin de ḍi, din cartierulŭ generale de la Poradim, precum că, la 30 August armata română s'a purtatŭ cu mare bravură şi a luatŭ din mâinile inamiculuĭ reduta Griviţa, ce era apĕrată cu multă vigóre, rĕmânêndŭ în mâinile eĭ unŭ drapelŭ şi treĭ tunurĭ.(*) Regimentele carĭ aŭ luat parte la acéstă strălucită faptă de vitezie sûntŭ: al XIV de dorobanţĭ şi batalionul II de vênătorĭ dimpreună cu treĭ batalióne din armata rusă. Şi aceste trofee să se aducĕ în capitală; tunurile să fie aşeḍéte duoĕ lângă statuea luĭ Michai-Bravu, şi unu lângă corpulŭ de gardă la palatŭ, spre eternă comemorare despre vitezia Românilorŭ; ear stindardulŭ să se depunĕ provisoriŭ în una din camerile arsenaluluĭ.

Tot cu acéstă ocasiune Măria Sa dete unŭ ordin de ḍi pe armată, ast-felŭ sună:

(*) Osebit de duoĕ tunurĭ carĭ le aŭ luat Ruşiĭ, ca partea a lorŭ.

„În bătălia de la 30 August, ca şi în luptele cari aŭ „precedatŭ şi urmatŭ acéstă memorabile ḑi, voĭ aţĭ dovedit „că virtuţile străbune n'aŭ peritŭ din rândurile oştenilorŭ „românĭ. Sub foculŭ cel maĭ viŭ al inamiculuĭ, aţĭ în„fruntatŭ mórtea cu bărbăţie, aţĭ luatŭ uă redută, unŭ „trapelŭ şi treĭ tunurĭ. Ţéra vĕ va fi recunoscĕtóre de „devotamentulŭ, de abnegaţiunea vóstră; eară Eŭ, ca „Domnul şi comandantul vostru, sûntŭ mândru de voĭ şi „vĕ mulţiămescŭ. De şi am avut simţitóre perderĭ, de şi „deplângŭ împreună cu voĭ braviĭ camaraḑĭ căḑuţĭ pe „câmpul de onóre, dér sângele vĕrsatŭ nu va fi înzadarŭ: „dintr'ênsulŭ va rodi mărirea şi independinţa patrii.

„Dat în domnescul Nostru cuartierŭ generalŭ al ar„mateĭ de Occidentŭ, Poradim 5 Septembre 1877.

„Carol."

Dupe uă sĕptĕmână de la cucerirea aceleĭ redute, la 6 Septembre, M. S. Domnitorul, la orele 1 $^{1}/_{2}$, ordonă a se face recunóscere ofensivă şi a se lua redută a duoa cu asaltŭ.

Să nu grăbim a ne mira, saŭ a blama când nu se reuşesce. Resbelu e unŭ fórte mare lucru!.. Pentru Românĭ campania acéstă fusese maĭ mult improvisată. Miḑlócele lorŭ nu eraŭ aşa de marĭ precum le avu armatele Ţaruluĭ; şi cu tóte ênsă, aceste armate perduse uă mulţime de ómenĭ maĭ 'nainte d'a sosi Româniĭ dinaintea redutelorŭ la Griviţa. Turciĭ sta bine forţĭ înlăuntru şanţurilorŭ ce ocoliaŭ redutele. Coragiulŭ Românilorŭ nu póte fi negatŭ dupe cum eĭ se luptaseră cu câte-va ḑile maĭ 'nainte şi aŭ cuceritŭ una din aceste redute. Ênsă faptulŭ era pré de curêndŭ şi sacrificiile marĭ. Apoĭ nu trebue a ataca unŭ fortŭ cu

trupele cari mereŭ aŭ statŭ în fația luĭ în tranșeŭ. Urmează a se aduce alte corpurĭ spre a se îndeplini acésta cu succesŭ... Turciĭ prefăcuseră cu totulŭ, în decursulŭ uneĭ sĕptĕmânĭ, fórma întăririlorŭ ardicândŭ uă mulțime de lucrărĭ nouĭ de pămêntŭ, astupândŭ ambrasurile cari eraŭ spre reduta ce eĭ o perduseră și deschiḑêndŭ altele dupe cum găsiseră eĭ maĭ bine, și tóte le întărise cu trupe de ajuns. Și Româniĭ din parte-le schimbară multe din lucrările ce eĭ le găsiră și construiră altele; astupară eșirea cea din redută, care era la spate, și o deschiseră spre fația lagăruluĭ. Aŭ săpat unŭ tranșeŭ, în linie curbă, a căruia lucrare se 'ncepu din partea drépta pre din fația reduteĭ No. 2 pênă la cea d'ântêĭ; apoĭ deschiseră unŭ al duoilea, începêndulŭ de la stânga spre dréptă, cari acestea închidéŭ cósta vĕḑută de trupele turce. În fie care din aceste tranșeurĭ putéŭ intra câte unŭ regimentŭ. În celŭ avansatŭ se afla regimentulŭ I și în al duiolea reg. VII. Amênduoĕ eraŭ comandate de coloneliĭ C... C... și unŭ comandante de brigadă S...

Aceste regimente urmaŭ să iasă spre a ataca pe inamicŭ despre priporulŭ de dinainte-le, a căruia distanță era îndestulŭ de mare.

Oficeriĭ din lagăru de lângă Grivița, traseră spadele făcêndu-le a scînteia în raḑa sóreluĭ și luară locŭ punêndu-se în fruntea falangelorŭ ósteĭ, care acoperia unŭ întinsŭ spațiu ca uă tînĕră pădure de pre delulețe pênă în adêncimile văiĭ. Ostașiĭ asemenĭ înfipseră baionetele la pusci; și, la sunarea trompeteĭ, colónele eraŭ formate și gata d'a se mișca. Ele ênsă țineéŭ ochiĭ îndreptațĭ spre regimentele din tranșeurĭ. În fruntea acestora venia maioriĭ, că-

pitaniĭ şi oficeriĭ inferióri de a 'ĭ conduce. Canonada şi începuse unŭ focŭ violinte d'a ocupa pe ceĭ dinlăuntru reduteĭ inamice. Să nu uitămŭ a arĕta că la estremitatea stângă a redutelorŭ eraŭ treĭ companiĭ de ruşĭ destinaţĭ să opereze dimpreună cu Româniĭ în ataculŭ ce vor face. Toţĭ asteptaŭ precum era decisiune, ca regimentele ḑise să iasă din tranşeurĭ, şi apoĭ să înainteze şi reservele.

Timpulŭ cu tóte aceste trecu; se înserase...

Ambiĭ comandanţĭ se vĕḑură pe tĕrêmulŭ dintre tranşeurĭ, şi unul ḑice celui-laltŭ: „Eşi, să viŭ să ocup cu regimentul tanrşeulŭ care este înainte.„ Rĕspunde acela: „Poţĭ eşi ântîĭ că 'ţĭ facŭ locŭ!..‟ Comandantele brigadeĭ, dupe ce ordonă, eşĭ elŭ singurŭ, ca, prin essemplulŭ seŭ, să încoragceze regimentele. S... a eşitŭ ca unŭ bravŭ de câte-va orĭ afară din tranşeŭ; şi, neputêndŭ face alt-ceva, a mers cu chipulŭ acesta pênă la estremitatea unde se găsiaŭ Ruşiĭ.

Cât despre resultatulŭ aceşteĭ ḑile n'am avea nimicŭ a ḑice avantagiosŭ; timpulŭ trecu cam repede, se întârḑiase pré multŭ, se înoptase şi veni ordin ca trupele să ocupe tranşeurile.

Turciĭ ênsă prin cine scie ce împregiurare eraŭ avertiţĭ că Româniĭ voescŭ să 'ĭ atace, şi eĭ maĭ mult ca tot-d'una staŭ pregătiţĭ d'a se apĕra.

Uă circonstanţă ênsă nu vomŭ lipsi a o nara precum s'auḑit că s'a petrecutŭ spre estremitatea flanculuĭ din drépta al ósteĭ. Acolo s'auḑiră detunărĭ de fuciladă. Déca despre succesul aceşteĭ ḑile nu puturămŭ ḑice nimicŭ, totuşĭ încăirare s'a făcutŭ. Turciĭ se vede că sciaŭ, precum arĕtarămŭ, când Româniĭ eraŭ să 'ĭ atace, căcĭ acum începu-

seră eĭ spre uă estremitate cu focurĭ. Încăerările se petrecéŭ tot cam pe sub séră. În strategie se facŭ multe de a surprinde pe inamicŭ; une-orĭ se dă atacŭ simulacru ca să atragĕ forțele luĭ acolo când lovitura cea tare i se pregătesce spre partea opusă. Încăirarea a venitŭ cam neașteptată, precum unŭ vîrtejŭ se redică în câmpie de ua-dată și merge ardicândŭ în aerŭ tot ce găsesce în drumu-ĭ trecêndŭ peste șanțurĭ. Une orĭ uă despărțire de soldațĭ aprinșĭ în luptă nu audŭ semnaluluĭ de retragere, și eĭ mergŭ tot înainte desfășurândŭ bravură, și câte uă-dată aceștĭ punŭ pe inamicŭ în desordine și decide victoria. Dorobanțiĭ românĭ dupe câte s'a vĕḑutŭ făcênd eĭ, cam sûntŭ din numĕrulŭ acestora. În atacurĭ, în năvălirea lorŭ păréŭ a avea brațe de oțelŭ luândŭ avêntu peste întăriturile inamiculuĭ, și urechea lorŭ era cam surdă când se da semnalu de retragere. Ca unŭ batalion strêrsŭ la unŭ locŭ din rĕmășițele corpurilorŭ de dorobanțĭ cari aŭ fost în acțiune în ḑiua de 30, voiră a da eĭ unŭ essemplu... Reg. XV dorobanțĭ, acum era elŭ în frunte. Merseră a ataca reduta; și, dupe bărbătésca lorŭ întreprindere, așteptândŭ negreșitŭ laude și recompensa care o avură în asemenea casŭ braviĭ... Se vede că eĭ priimiseră ordinŭ, sciuseră că era destinată acțiunea pentru acea ḑi, dér nu cunoscură și causele pentru care se 'ntêrḑiase. Eĭ aŭ înaintatŭ pênă la șanțulŭ celŭ avansatŭ care era ocupatŭ de nizamĭ. Resultatulŭ a fost, că, unŭ mare numĕrŭ căḑură. Dorobanțiĭ și vênătoriĭ, cari cu uă septĕmână îndărĕtŭ plantaseră fanionulŭ tricolorŭ pe crestetulŭ parapetuluĭ reduteĭ, stimulase entusimulŭ acestora, și eĭ voiră să facĕ asemenĭ. Numĕrulŭ inamicilorŭ numai e

de vorbită fu fórte mare, și eraŭ pregătițĭ pe unŭ picioră fermŭ d'a se apĕra.

Românii în împregiurărĭ d'acestea nicĭ-uădată nu arĕtară că sûntŭ descorageațĭ. Prin posițiunea în care se găsescŭ, prin suferința și purtarea ce eĭ aŭ avut-o, voiră să aréte că sciŭ a muri de la oficerŭ și pên' la celŭ din urmă soldatŭ făcêndu-șĭ détoria de ostașĭ, maĭ ales când sûntŭ bine condușĭ, adică când capiĭ nu facŭ greșelĭ!..

Lectorulŭ a pututŭ privi unŭ spectaclu durerosŭ, a auḑitŭ uă musică de jéle prin care se amestecă cu lacrimile părintescĭ și frățescĭ gemetele rănițiloră cădūțĭ în aceste ḑile, aduși pe la ambulanțe și infirmeriile de peste Dunăre, și prin ospitalele capitaleĭ. Cât despre ceĭ cari nu s'aŭ pututŭ transporta când eĭ căḑură în tumultŭ, urmară sórteĭ lorŭ...

Va întreba elŭ: óre aceĭ treĭ frațĭ de arme maĭ sûntŭ?

Eĭ câteșĭ treĭ fuseseră maĭ 'nainte la unŭ locŭ și multe vorbiră și discutară. Mĕsuraseră d'acolo cu ochiĭ distanța câtă era din tranșeŭ și din lagărulŭ ósteĭ până la acea redută inamică, și plănuiaŭ eĭ între dênși, ca ce ar' putea să facĕ ca eĭ să se ilustreze, să slăbiască, să surprindĕ pe Turcĭ dândule focŭ și să 'ĭ goniască din acelŭ fortŭ. De câte orĭ se întêlniaŭ, de asta le fuse vorba, despre asta discutară. Îșĭ deteră părerea și 'șĭ frămentaŭ mintea ca nisce óștenĭ camarad̦ĭ, voindŭ ca eĭ câteșĭ treĭ să se împărtășiască din gloria acésta. Cu uă ḑi maĭ 'nainte de ataculŭ care se decisese pentru ḑiua de șése, eĭ fuseseră toțĭ plănuindŭ ast-felŭ dinaintea tranșeuluĭ săpatŭ de curêndŭ. Eĭ ambiționaŭ, ca și corpurile din cari făcéŭ parte, a câștiga, bine este înțelesŭ, unŭ renume, a merita cu adevĕratŭ

înaintare și resplata bravilorŭ! Mitea fusese cu totul decisŭ ca la cea d'ântêĭ ocasiune să se aréte demnŭ de acésta. Adăoga dênsulŭ, că numaĭ eĭ, Curcaniĭ, voinici vitezĭ de la Jașĭ, Vasluĭ, Niamțu, Gorjĭ sûntŭ capabilĭ de aceste marĭ fapte. Viscol susținea, că, aceste nepĕtrunse malurĭ ca nisce stâncĭ, unde sûntŭ feslĭiĭ musulmanĭ, și aceste întăriturĭ acoperite cu gurĭ de focurĭ numaĭ cu tunurile déca se potŭ sdrobi; și că, elŭ făcêndŭ parte din pompieriĭ capitaleĭ, acestŭ corpŭ care moștenesce unŭ renume de la 48, bateria peste care elŭ este pusŭ sergentŭ de sigurŭ se va ilustra cu acestŭ succesŭ mare. Mărian, ca acela ce se maĭ gôndia câte uă-dată și la copiĭ acasă, era ceva maĭ moderatŭ. Elŭ ḑise că se însărcinează să străjuiască bine pe turcĭ dupe ce îĭ va lua prisonerĭ... Aceste discuțiunĭ se petrecu între eĭ maĭ de multe-orĭ din reduta cea cucerită și dinaintea tranșeelorŭ săpate în urmă, de câte-orĭ eĭ se putéŭ întâlni când se suspenda focurile...

Cu mêhnire însă rĕspundemŭ că eĭ acum aŭ rĕmasŭ numaĭ duoĭ; cel d'al treilea, românulŭ din munțĭ numaĭ era...

Mărian, camaradulŭ sĕŭ, îlŭ căutase să véḑă déca va fi între ceĭ rănițĭ, saŭ că a muritŭ; nu îlŭ găsi însă nicăirea. Viscol se întristă de perderea acestuĭ militarŭ; îșĭ aduse însă aminte de visulŭ ce ḑisese că l'a visat. Mărian fratele de cruce cu Soare, maĭ simțibilŭ și înfocatŭ în suvenirulŭ amicițiĭ sale, îlŭ plânse trecêndulŭ între ceĭ rĕposațĭ.

Maĭ târḑiŭ puturămŭ afla despre acesta de la unŭ corespondentŭ.

Sórtea prisoneruluĭ de resbelŭ este cea maĭ dureróså!

Acestŭ bravŭ oşteanŭ care se luptă apĕrândŭ cu arma în mâinĭ onórea naţiuneĭ ş'a stindarduluĭ sub care merge punênd peptulŭ sĕŭ în façia morţiĭ prin plóie de glónţe şi obuse, se întêmplă, acestuĭ bravŭ, că rĕmâne desarmatŭ prisonerŭ. Elŭ căḑuse tocmaĭ în fundulŭ şanţului din vîrful talusuluĭ tranşeuluĭ turcescŭ unde s'a fost urcatŭ cu uă companie de dorobanţĭ, din care rĕmaseră numaĭ şépte ómenĭ. Învisŭ elŭ, dupĕ uă faptă de unŭ mare coragiŭ, că se încercase să smulgă stindardul cu semiluna şi să împlânte în loculŭ eĭ fanionulŭ tricolorŭ românescŭ d'asupra şanţuluĭ apĕratŭ de nizami şi başibuzucĭ, rupt din compania camaraḑilor sĕĭ fu doborîtŭ maĭ mult mortŭ acolo, isbitŭ de uă proiectilă, şi rĕmăsese fără simţire priimindŭ uă brasdă pe frunte, şi la pulpa piciorului stângŭ uă rană mare. Elŭ acolo, fiind prinsŭ desarmatŭ, socotitŭ maĭ ântêĭ de mortŭ şi maĭ în urmă luat ca uă unéltă umilită, sclavŭ dinaintea învingĕtoruluĭ, care dispunea de dênsul precum a voit, nu se maĭ putu înturna cu aĭ seĭ...

Coragiósă şi crâncenă a fost acésta luptă şi astă încercare eroică!

Se ḑice ênsă că acolo s'aŭ petrecutŭ fapte barbare condamnate de seculŭ în care trăimŭ. Pênă la ce punctŭ vor fi adevĕrate acele ḑise, saŭ cine numaĭ a comisŭ aceste fapte, nu vomŭ lua cu a nóstră rĕspundere şi nu ne putemŭ pronunţa. Se ḑice că mulţĭ prisonerĭ precum şi răniţiĭ căḑuţĭ în câmpulŭ de sângiurĭ s'aŭ măcelăritŭ...

Să venimŭ la cartierulŭ generalŭ al Muşiruluĭ în Plevna...

Ca să arĕtămŭ tot de-uădată cele despre cari ne informarămŭ, Sultanul, se ḑice, însciinţânduse de d'alde acestea, (póte că avu şi vre uă notă din partea Puterilorŭ) voise să evite d'a se pune unŭ asemenea ponosŭ că armata otomană comite atrocităţĭ asupra prisonerilorŭ de resbelŭ. Elŭ ordonă mareluĭ Visir Mehmet ca să scrie în acéstă prinvinţă către comandanţiĭ trupelorŭ pre câmpulŭ de resbelŭ.

Padişachul voise a imita pe Ţarul, care se aflase în miḑloculŭ armateĭ în Bulgaria, şi ordonase din cartierul sĕŭ, a se tracta cu blândeţe prisionerii luaţĭ turcĭ.

Decĭ, marele Visirŭ însărcinase pe unŭ străin care se bucura de bună opiniune, să încuartireze prisionerii ruşĭ şi să essecute elŭ transportarea lorŭ de pe câmpulŭ de resbelŭ, ca unul ce fusese împiegatŭ la poliţia din Constantinopole, şi avea cunoscinţă de aceste lucrurĭ, fără a se comite vre unŭ abusŭ.

Osman pe lângă priimirea uneĭ sabiĭ de onóre ce o maĭ numirămŭ, muniţiunĭ şi provisiune în Septembre, nu scimŭ déca va fi avut şi acestŭ ordin la Plevna?

Dér pe başibuzucĭ cine era în stare să 'ĭ înfrêneze?..

Eată una care s'a petrecut, cam p'atuncĭ şi 'n acelŭ locŭ, şi este de ajuns ca să ne dea uă idee despre cruḑimĭ. Se vĕḑu petrecêndu-se cea maĭ îngrozitóre scenă, duoĭ paşi departe de acelŭ prisonerŭ, înlăuntru tranşeuluĭ. Başibuzuciĭ, ómenĭ cu totulŭ însĕlbătĕcitĭ prin atâtea cruḑimĭ, viaţa cea aspră a lorŭ, lipsiţĭ de lumină şi de orĭ ce speranţă în lume, ómenĭ a cărora înfaçişare e pré miserabilĕ în îmbrăcăminte, şi cu feçe tot d'auna încruntate, fanaticĭ vĕrsătorĭ de sânge, şi cari nu cunoscŭ com-

pătimirea, traseră în ţépă pre unŭ nefericitŭ pe care isbutiseră a 'lŭ târî la dânşi. Faptă nedemnă condamnată de seculuŭ acesta, eĭ o sĕvĕrşiaŭ cu uă pornire turbată în momentele când lacrimile victimeĭ trebuia să le desarmeze furia. Eată cine era acela pe care férele aceste cu chipŭ de omŭ îlŭ înfrigărise, ca cu essemplu luĭ să intimideze pe ceilalţĭ luptătorĭ.

Spre a se da asaltŭ acesteĭ redute, fusese de mare necesitate ca, unŭ numĕrŭ de ómenĭ essercitaţĭ să înainteze cu gabióne care trebuiaŭ aruncate în şanţulŭ reduteĭ, pentru ca luptătoriĭ ajungendŭ acolo să găsiască înlesnire de a'lŭ trece. Se făcuse apelŭ la ceĭ maĭ coragioşĭ bărbaţĭ cari voiră de bună voia lorŭ să se însărcineze cu acésta. Din maĭ multe regimente veniră câte duoĭ treĭ. Eşi şi de la geniu unŭ caporalŭ fórte bravŭ; precum eraŭ aceĭ soldaţĭ aĭ baterieĭ, pe care Napolion I, la Tulon, îĭ numise: „ce nu cunoscŭ frica!" aşa se arĕtă elŭ dinaintea căpitanuluĭ care făcuse acestŭ apelŭ. Unŭ numĕrŭ ore-care de gabióne ordin. eraŭ umplute cu lână. Prin elasticitatea lâneĭ glónţele nu pot trece şi nu vor avea efectŭ. Acestĭ luptătorĭ cu totulŭ hotărîţĭ, trebuiaŭ să mérgă culcaţĭ împingĕndŭ gabiónele spre redută. Îndată ce acestea fură vĕdute, începură focurile cu violenţă asupra gabiónelorŭ. Rĕspundéŭ şi acestĭ tiraliorĭ precât le permitea posiţiunea. Eĭ mergéŭ fiind risipiţĭ remânĕndŭ óre-care distanţă între gabióne ce se mişcaŭ. Ceĭ maĭ mulţĭ nu înaintară pré mult, şi începură ca să se retragă. Caporalu... voi să 'ĭ încurageze mergĕndŭ elŭ înainte prin vijelia acea de glónţe; dér elŭ nu putea vedea înainte ce distanţă maĭ este către inamicŭ. Turciĭ

carĭ pe lângă foculŭ armelorŭ maĭ alergaŭ şi la meşteşugurĭ de a face victime întrebuinţândŭ capcane, îndată aruncară cângiile ca să 'lŭ apuce, dér distanţa era tot mare că nu ajunseră cu acele prăjinĭ pênă la elŭ. Făcură unŭ meşteşugŭ; legară uă cange de uă fringhie grósă, pe care eĭ o aruncă cu mare adresă. Gabionulŭ fu agăţatŭ de cange. Caporalul acesta simţindŭ că coşulŭ seŭ fuge, înfipse mâinile bărbătesce şi se opinti din tóte puterile ca să 'lŭ ţie în locŭ dér fu cu nepuţinţă; din şanţŭ îlŭ traseră braţe multe a le başibuzilorŭ. Dinaintea uneĭ forţe majore cine póte să resiste?..

Nefericitulŭ fu têrîtŭ în lăuntru şanţuluĭ. Elŭ se rugă ca să nu 'ĭ rĕdice viaţa. Feroşiĭ başibuzucĭ, cari rĕmăseseră de voia lorŭ pentru că pe căpitanulŭ lorŭ îlŭ perduseră fiind omorîtŭ de unŭ glonţŭ, întărîtaţĭ şi înverşunaţĭ atât de mult de vorbele unuĭ imam fanaticŭ, apucară pe ḑisulŭ românŭ şi îlŭ têrîră la uă estremitate în tranşeŭ, unde îlŭ tractară cu uă mare sĕlbătăcie!.. Peste puçin îlŭ arĕtară confraţilorŭ seĭ, fiind omorîtŭ şi înfrigăritŭ într'uă ţépă pe care eĭ o înfipseră d'asupra parapetuluĭ. De aci strigară eĭ acelorŭ coragioşĭ soldaţĭ cari vĕḑură de departe cruḑimea acea barbară, vorbindu-le în românesce:

„Cine se maĭ apropie, totŭ ca acesta păţesce!..“

Soldaţiĭ cari vĕḑură şi auḑiră aceste vorbe, rĕspunḑêndŭ strigară cât putură, lovindŭ pepturile lorŭ cu pumniĭ şi apoĭ rĕdicându-ĭ în susŭ: „Aşteptaţĭ voĭ câinĭ făr' de sufletŭ! încurêndŭ o să înfigemŭ noĭ mâinile în pepturile şi gâtlejurile vóstre pline de sânge!..“

Orórę! şi cutremurŭ! aceste fapte s'aŭ petrecutŭ!..

Omer-paşa la 854 a fost silitŭ să punĕ tunurile în başibuzucĭ ca să 'ĭ domoliască şi să 'ĭ ţinĕ în frêŭ...

Decĭ, prisonerii, ce 'ĭ luase în lupta din August şi începutu luĭ Septembre, Muşirul îĭ porni escortaţĭ de cavalerie şi sub ordinile ḑisuluĭ agentŭ, spre a'ĭ duce, prin Andrianopole, la Stambulŭ. Între prisonerii moscovĭ se aflaŭ şi vre-uă câţĭ-va românĭ : din cavalerie roşiorĭ, dorobanţĭ ḑişĭ curcanĭ şi din alte corpurĭ,(*) aceĭ de a cărora urmă în lagărulŭ român nu 'ĭ putea sci confraţiĭ lorŭ ce s'aŭ făcutŭ.

Nefericitulŭ nostru oşteanu déru, Mitea, era şi elŭ între dênşi, sergentŭ, cu galóne la mantaoa de postavŭ surŭ, cu căciula de hârşie négră cu péna de curcan la dênsa, cu nădragiĭ strêmţĭ de dimie albă, cu opincĭ şi cu curele înfăşiurate pe piciorŭ, cu saculŭ în care ţinea duoĕ bucăţĭ pesmeţĭ; şi, fiind-că era lovit la frunte şi la piciorulŭ stângŭ de uă spărtură de obusŭ, era plin de sânge, care începuse a se îngălbeni de colórea puroiuluĭ pe îmbrăcăminţĭ şi pe cămêşă. Elŭ se află prinsŭ tot atuncĭ séra când se petrecuse cruḑimea ce o descriserămŭ. Elŭ cu tóte acestea avu mare parte, în starea sângerósă precum se găsia ; că, pe cândŭ prisonerii ruşĭ, ceĭ cari erau maĭ bine încălţaţĭ rĕmaseseră desculţĭ şi alţiĭ fără mantale, soldaţilorŭ nizamĭ făcêndu-le uă plăcere a se învesti cu ele, uă mână amică neaşteptată veni în ajutoru-ĭ, cel puçin d'a nu fi maltractatŭ. Elŭ fu dus sub

(*) Ceĭ maĭ mulţĭ prisonerĭ ce s'aŭ făcut dintre românĭ, fu cu ocasiunea întêlnireĭ lorŭ cu Turciĭ prin păduricea învecinată, pe când eĭ se ducéŭ a lua lemne pentru focŭ.

escortă dinaintea comandantuluĭ superiorŭ care 'șĭ ținea cartierul într'uă casă maĭ însemnată în orașŭ. Fu întrebat ce este elŭ? ce uniformă e a luĭ și din care armă face parte?.. Acolo sergentul vĕḑu uă fisionomie fórte bine cunoscută: era Hechim. Nu scie omulŭ ce i se póte întêmpla în viață și de cine va avea trebuință!..

Orĭ câtă ură avusese junele acesta contra Turcilorŭ, dupre cele ce elŭ vĕḑuse, și tot atât că auḑise multe despre eĭ, ca și despre sórtea fidanțateĭ sale la Constantinopole, dupe cum îĭ spusese în Giurgiu acea femeie sciută cu semnele pe obrasŭ; pentru care elŭ se luptase cu furie înduoită contra inamiculuĭ, înaintase pré mult peste tĕrêmul dinaintea șanțuluĭ, încoragiândŭ și pe alțiĭ de a face asemenĭ, rĕsturnândŭ cu baioneta în tóte părțile, în midloculŭ tumultuluĭ sub glónțele ce 'ĭ șuerase pe la urechĭ și sub fumŭ în întunericŭ precum este nóptc; loviturile de spade, detunarea și trăsnetele din artilerie, ucidere, masacru, și ciocăniturile topórelorŭ ca la unŭ abatoriŭ, tóte elŭ le înfruntase; elŭ, ostașulŭ, atuncĭ fiind și rănitŭ, se ameṭise de durere, perduse mult sânge care curgea de la piciору-ĭ, perduse vigórea, se desconcertase călcândŭ pe morțĭ mormane, în lacŭ de sânge, pe mâinĭ, picióre sfărîmate, pe capete sdrobite și creerĭ vĕrsațĭ; elŭ le perduse și le uitase tóte în aceste momente, nu îĭ rĕmăsese de cât a se da, saŭ a se sinucide, precum făcură uniĭ vĕḑênduse strĕmtorațĭ și căḑuțĭ prisonerĭ. Póte că acolo uă mână vrăjmașă a rĕdicat cuțitulŭ d'asupra luĭ să 'lŭ ucidĕ, dèr unŭ brațŭ al altuia a oprit-o... Inima luĭ era încă coragiósă dér puterile i se slăbiră. Când elŭ se deșteptă înlăuntru șanțuluĭ, unde căḑuse surpânduse malu